

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ІНСТИТУТ УПРАВЛІННЯ, ПСИХОЛОГІЇ ТА БЕЗПЕКИ

Кафедра фінансів та обліку

**РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
2 курсу денної форми навчання
ЧОМКО Святослава Богдановича

Науковий керівник
кандидат економічних наук, доцент
ГОРБАН Ірина Михайлівна

Рецензент
доктор економічних наук, професор
ШТАНГРЕТ Андрій Михайлович

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

„07” грудня 2023 р., протокол № 5
завідувач кафедри фінансів та обліку,

_____ **Степан МЕЛЬНИК**
(підпис) (ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Львів
2023

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Інститут управління, психології та безпеки

Кафедра фінансів та обліку

Освітній ступінь «магістр»

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Назва освітньої програми «Фінансова розвідка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

фінансів та обліку

Степан МЕЛЬНИК

«13» квітня 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

ЧОМКО Святослав Богданович

1. Тема роботи **«Роль фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави»**

керівник роботи **ГОРБАН Ірина Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент**
затверджені розпорядженням директора Інституту від **«07» квітня 2023 р. № 4**

2. Термін подання здобувачем вищої освіти роботи **«05» грудня 2023 р.**

3. Вихідні дані до роботи Законодавчі та нормативно-правові документи з питань оподаткування, літературні джерела із вказаної тематики, статистичні матеріали та аналітичні дані.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Розглянути теоретичні основи дослідження фінансового моніторингу. Визначити вплив фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки держави. Проаналізувати нормативно-правову базу щодо діяльності фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави. Здійснити аналітичну оцінку фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави. Довести вплив фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки держави. Визначити стратегічні пріоритети фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави.

5. Перелік графічного матеріалу (додатків). Основні характеризуючі ознаки сутності фінансового моніторингу; принципи сучасної системи фінансового моніторингу; сучасні детермінанти системи фінансового моніторингу на державному рівні; основні функції системи фінансового моніторингу; завдання сучасної системи економічної безпеки держави; основні аспекти роботи НБУ в розвитку сучасної системи фінансового моніторингу України; стратегічні напрями роботи ДСФМУ; динаміка кількості фінансових операцій, взятих на облік для проведення фінансового моніторингу в Україні за 2020-2022 рр.; схеми фінансових злочинів в Україні; рейтинг корупції в Україні за 2022 рік у порівнянні із сусідніми країнами; типові схеми з фінансування війни, тероризму чи сепаратизму, що використовує країна-агресор проти України; кількість розпочатих кримінальних проваджень, в частині фінансових правопорушень за період 2020-2022р.р.; особливості впливу фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки України; завдання фінансового моніторингу в країнах ЄС в контексті забезпечення економічної безпеки держави; основні загрози в сучасній системі фінансового моніторингу; проблеми в забезпеченні економічної безпеки України; напрямки підвищення рівня економічної безпеки держави через розвиток фінансового моніторингу.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ГОРБАН І. М.		
2	ГОРБАН І. М.		
3	ГОРБАН І. М.		

7. Дата видачі завдання «13» квітня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Опрацювання літератури за темою роботи та складання плану	01.07.2023	виконано
2	Написання першого розділу	01.09.2023	виконано
3	Написання другого розділу	01.10.2023	виконано
4	Написання третього розділу	01.11.2023	виконано
5	Підведення підсумків та формулювання висновків	15.11.2023	виконано
6	Оформлення роботи	01.12.2023	виконано

Здобувач вищої освіти

(підпис)ЧОМКО С.Б.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)ГОРБАН І. М.

(ПРИЗВИЩЕ та ініціали)

АНОТАЦІЯ

ЧОМКО С.Б. Роль фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Львівський державний університет внутрішніх справ МВС України, Львів, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена вивченню теоретичних основ та надання практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави. Розглянуто теоретичні основи дослідження фінансового моніторингу. Визначено вплив фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки держави. Здійснено аналітичну оцінку фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави. Доведено вплив фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки держави. Визначено стратегічні пріоритети фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави.

Ключові слова: безпека, економічна безпека, економічна безпека держави, фінансовий моніторинг, вплив фінансового моніторингу.

ANNOTATION

CHOMKO S. B. The role of financial monitoring in ensuring the economic security of the state. – Manuscript.

Qualification work for the master's degree in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and Stock Market". – Lviv State University of Internal Affairs of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Lviv, 2023.

The qualifying work is devoted to studying the theoretical foundations and providing practical recommendations for the development of financial monitoring in ensuring the economic security of the state. The theoretical foundations of the study of financial monitoring are considered. The influence of financial monitoring on ensuring the economic security of the state is determined. An analytical assessment of financial monitoring in ensuring the economic security of the state was carried out. The influence of financial monitoring on ensuring the economic security of the state has been proven. The strategic values of monetary monitoring in ensuring the economic safety of the country are identified.

Keywords: security, economic security, economic security of the state, financial monitoring, influence of financial monitoring.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЛІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	9
1.1. Сутність діяльності пов’язаної із фінансовим моніторингом	9
1.2. Характеристика формування системи фінансового моніторингу	14
1.3. Поняття забезпечення економічної безпеки держави	19
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЛІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	25
2.1. Аналіз роботи системи фінансового моніторингу в Україні.....	25
2.2. Дослідження схем й механізмів незаконної фінансової діяльності в Україні.....	30
2.3. Оцінка впливу фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки України	35
Висновки до розділу 2.....	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	41
3.1. Зарубіжний досвід використання фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави	41
3.2. Основні проблеми в сучасній системі фінансового моніторингу України.....	46
3.3. Шляхи удосконалення роботи фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави	51
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	64

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Забезпечення економічної безпеки держави є складним й комплексним процесом який передбачає суттєвих заходів й прийнятих рішень із врахуванням динамічності зовнішнього середовища. Економічна безпека держави складається із різною кількості складових але саме фінансова займає ключове місце без якої, неможливо досягнути бажаного ефекту. Фінансовий моніторинг виконує важливу безпекову функцію не лише для забезпечення фінансової безпеки, але й економічної в цілому. В умовах воєнного стану, це питання вийшло на першу лінію актуальності і потребує нових досліджень, які би вирішили нові проблеми, привнесені війною у 2022 році.

Проблеми функціонування системи фінансового моніторингу досліджували такі вітчизняні та зарубіжні вчені як Д. Чайкіна та Дж. Шармана (D. Chaikin, J.C. Sharman), Е. Еквуеме та М. Багхері (E. Ekwueme, M. Bagheri), І. Карр (I. Carr), М. Леві, М. Даколіас та Т. Грінберга (M. Levi, M. Dakolias and T. Greenberg), З. Мілтіної (Z. Miltina), М.М. Прошуніна, Дж. Тернера (J. Thurner), Б. Унгера (B. Unger) та інші, праці яких використано у даній роботі. Проблеми забезпечення економічної безпеки держави висвітлювалися такими науковцями як О. Біленко, А. Білецький, О. Білько, М. Височанський, І. Войтович, А. Волошенко, О. Гейц, О. Герасимов, Н. Голота, Д. Грицишин, А. Давидюк, А. Даниляк, Ю. Дмитрієв, А. Клочко, М. Ковальчук, А. Павлишина, О. Павлюх, А. Приходько, А. Самойлович, М. Флейчук, В. Франчук, І. Чемерис, В. Чорний, А. Штангрет.

Однак, незважаючи на значну кількість праць присвячених сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом дане питання недостатньо розроблене та вимагає подальшого наукового дослідження, особливо в умовах воєнного стану.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і практичних засад щодо ролі фінансового моніторингу у забезпечення економічної безпеки держави.

Досягнення обраної мети обумовило необхідність вирішення таких **завдань:**

- визначити теоретичні основи ролі фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави;
- дослідити сутність ключових понять за обраною темою роботи;
- проаналізувати функціонування системи фінансового моніторингу в Україні;
- оцінити вплив фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки України;
- дослідити зарубіжний досвід роботи фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави;
- визначити шляхи удосконалення роботи фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Об'єктом дослідження є система фінансового моніторингу України.

Предметом дослідження є теоретичні засади та практичні аспекти розвитку системи фінансового моніторингу в контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Методи дослідження. У роботі використано сукупність різних методів наукового пізнання. Загальний підхід до визначення змісту і структури роботи ґрунтується на основі системного методу та аналізу. Обґрунтування категоріального апарату та висновків здійснено за допомогою методів наукового абстрагування та узагальнення. Для підведення окремих підсумків використано метод порівняння. Графічний і табличний методи застосовано при побудові рисунків і таблиць.

Наукова новизна одержаних результатів:

- набуло подальшого розвитку теоретичні засади визначення ролі фінансового моніторингу у забезпечення економічної безпеки держави, які на

відмінну від подібних передбачають формування власного авторського бачення й значення поняття «фінансовий моніторинг» із врахуванням безпекового аспекту.

Основний зміст роботи. у першому розділі визначено теоретичні засади ролі фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави. Розглянуто ключові поняття та розкрито сутність кожного із них.

У другому розділі проведено аналіз ролі фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки України.

У третьому розділі розкрито сучасні напрями удосконалення функціонування фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (45 найменувань на 5 сторінках), 2 додатки, розміщених на 2 сторінках. Загальний обсяг робота становить 65 сторінок, із них основний текст – 56 сторінок, які містять 9 таблиць та 16 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЛІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Сутність діяльності пов'язаної із фінансовим моніторингом

На сьогоднішній день, однією із ключових проблем глобалізації є її фінансова залежність. Глобалізація привнесла ряд фінансових можливостей, в тому числі й що стосується легалізації незаконно отриманих доходів. Поступово більшість національних фінансових систем почали давати прогалини в плані забезпечення безпеки і так звані «брудні» кошти почали перетинати встановлені національні кордони і виходити на міжнародний ринок. Так почалася епоха коли «брудні» гроші в умовній країні А стають «чистими» в країні Б. Ефект не заставив довго чекати і почалися організовуватися сучасні злочинні організації, які проникали в фінансові установи і отримали контроль в більшості секторах економіки. В таких умовах почалися проблеми із дотриманням закону, тощо. Вплив кримінальних структур був настільки суттєвим, що актуалізувалося питання фінансового моніторингу. Сьогодні, через довгий й еволюційний процес, фінансовий моніторинг став ключовою складовою сучасної системи економічної безпеки провідних держав світу [1-2].

Розуміння що з себе представляє фінансовий моніторинг відіграє ключову роль в тому щоб усвідомити як він працює і яку роль відіграє для забезпечення економічної безпеки держави зокрема. В таких умовах, перш за все слід встановити і зрозуміти дане поняття більш конкретніше й чіткіше, врахувавши при цьому його характерні особливості.

Основні характеризуючі ознаки сутності фінансового моніторингу, представлено на табл.1.1.

Таблиця 1.1

Основні характеризуючі ознаки сутності фінансового моніторингу

Ознака	Сутність
Відповідність нормативним вимогам	Фінансовий моніторинг гарантує, що всі фінансові установи дотримуються законів та правил, встановлених органами фінансового регулювання країни
Заходи боротьби з відмиванням грошей	Відслідковуючи незвичайні та підозрілі операції, фінансовий моніторинг уможливорює боротьбу з фінансуванням тероризму та пов'язаною з ним незаконною діяльністю
Формування системи управління ризиками	Фінансовий моніторинг оцінює ризики, пов'язані з фінансовими операціями та діловими відносинами, застосовуючи комплексні перевірки для зниження цих ризиків
Постійна прозорість й звітність	Підтримка фінансової прозорості, вимагаючи регулярної та докладної звітності від фінансових установ. Така звітність дозволяє відстежувати фінансові потоки та виявляти потенційно незаконну діяльність
Постійний аналіз даних	Аналіз може виявити закономірності, які можуть свідчити про фінансові злочини чи порушення нормативних вимог

Джерело: складено автором за даними [3,4]

Реформування державного управління у сфері економіки потребує започаткування системи моніторингу за перебігом трансформаційних процесів. Фінансовий контроль слід визнати одним з основних чинників успішного проведення економічних реформ в державі. У зв'язку з цим особливу роль у запобіганні та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму повинен відігравати фінансовий моніторинг як гарант економічної безпеки держави.

Фінансовий моніторинг є особливою формою фінансового контролю, оскільки: 1) об'єктом фінансового моніторингу є фінансові операції юридичних та фізичних осіб, які розглядаються з точки зору законності, доцільності, достовірності та економічної ефективності; 2) його підконтрольними об'єктами є підприємства, установи, організації всіх форм власності, а також фізичні особи, які здійснюють фінансові операції в межах

фінансової системи України. Сутність поняття фінансового моніторингу, представлено на рис.1.1.

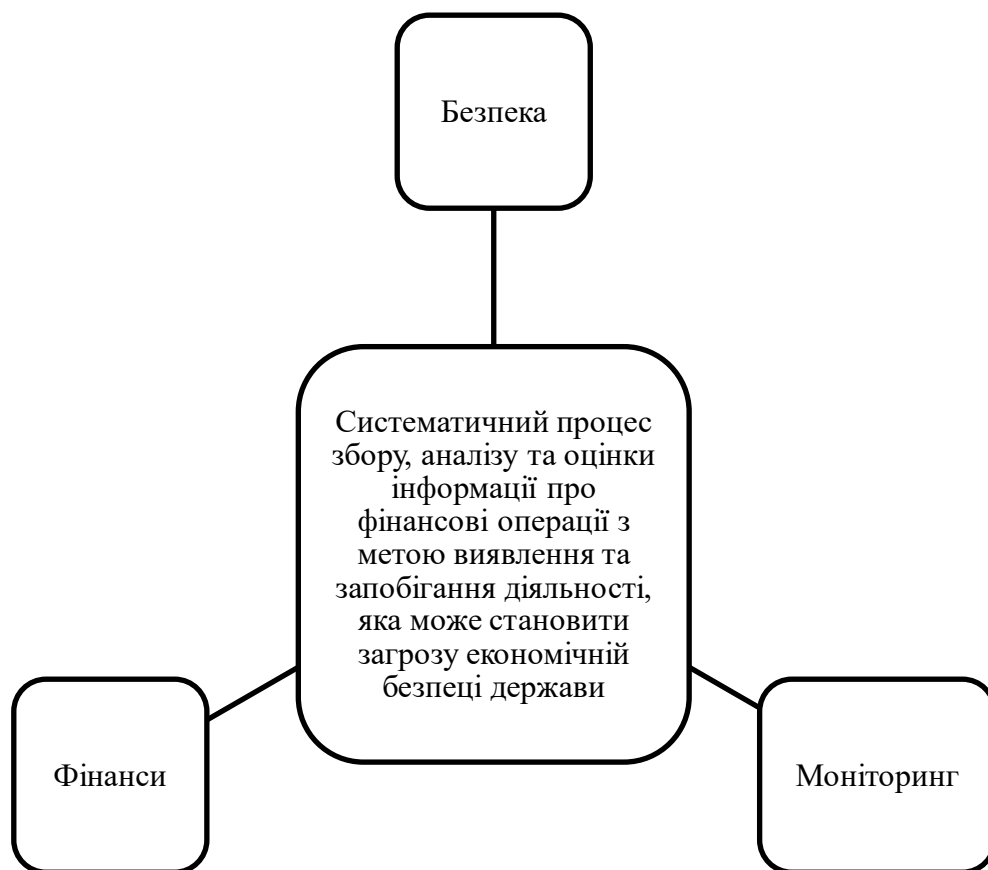

Рис.1.1. Сутність поняття фінансового моніторингу

Джерело: складено автором за даними [14-18]

Аспекти, що розкривають зміст фінансового моніторингу, представлено на рис.1.2.

На сьогоднішній день більшість науковців виділяють два ключових види фінансового моніторингу його функціональними особливостями:

1. **Обов'язковий фінансовий моніторинг**, який представляє собою комплекс заходів, які реалізуються специфічними уповноваженими суб'єктами первинного фінансового моніторингу, з метою оперативного виявлення різного роду фінансових правопорушень, ведення обліку окремих фінансових операцій, формування обов'язкової звітності та надання останньої органам виконавчої влади.

2. Внутрішній фінансовий моніторинг представляє собою комплекс заходів, який направлений на аналіз та виявлення підозрілих операцій, які підлягають фінансовому моніторингу. При цьому даний вид фінансового моніторингу базується на всеохоплюючій оцінці ризику щодо можливості легалізації доходів, які отримані злочинним шляхом або фінансуванні тероризму. Окрім того, в контексті цього виду фінансового моніторингу проводиться повноцінна чи часткова оцінка клієнтів, ведення даних та обліки всіх учасників діяльності фінансової установи. Всі результати внутрішнього моніторингу формуються у звітність та надаються органам виконавчої влади.

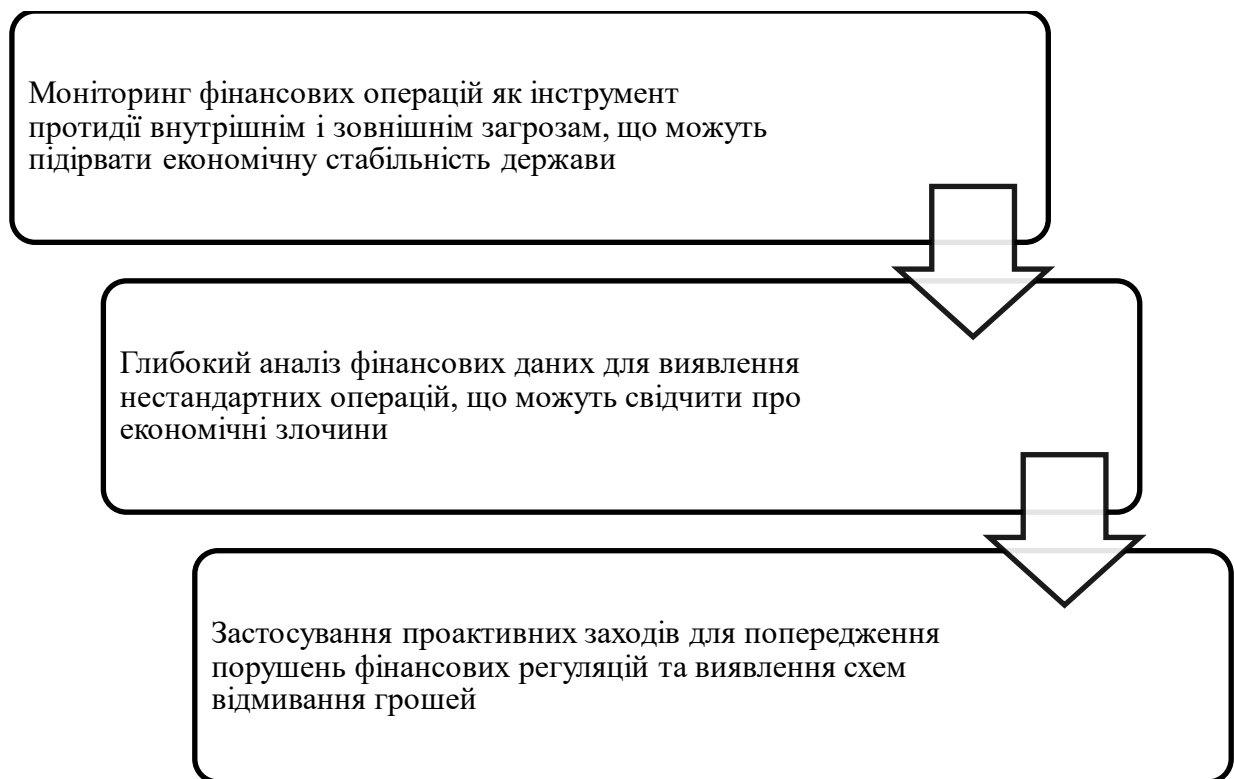

Рис.1.2. Аспекти, що розкривають зміст фінансового моніторингу
Джерело: складено автором за даними [5-6]

Реалізація аспектів, які зображені на вищепредставленому малюнку дає можливість підтримувати стабільно високий рівень економічної безпеки, забезпечуючи її розвиток та незалежність. При цьому недотримання належної реалізації даних аспектів, навпаки, погіршують систему державної фінансової розвідки та стимулюють розвитку тіньової економіки та бізнесу.

Не менше важливим питання є визначення факторів, які характеризують процес фінансового моніторингу та визначають її сутність. З

огляду на поліаспектність та полівекторність системи фінансового моніторингу, на сьогоднішній день більшість вчених виділяють групи даних факторів, як правові фактори, організаційні, технологічні та безпекові.

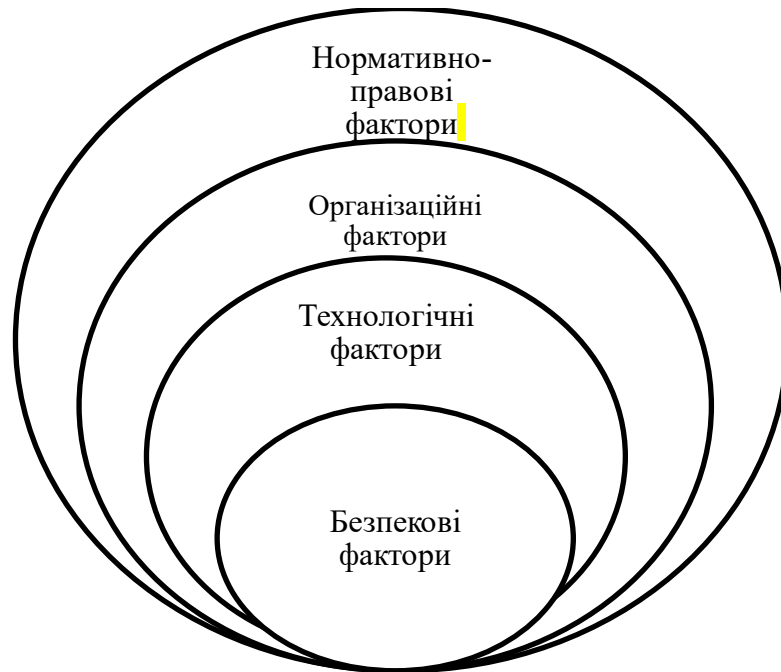

Рис.1.3. Визначальні фактори, що характеризують процес фінансового моніторингу

Джерело: складено автором за даними [2, 11, 43]

Таким чином, на сьогоднішній день фінансовий моніторинг виступає важливим фактором збереження економічної цілісності країни в умовах значної зовнішньої та внутрішньої нестабільності. Фінансова розвідка та моніторинг стали невід'ємною частиною сучасної держави, з огляду на визначну роль процесів протидії та превенції легалізації доходів, які були отримані злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. В цьому контексті важливою складовою системи фінансового моніторингу є можливість оперативної адаптації до появи нових форм та методів реалізації та укриття фінансових правопорушень. Сучасний фінансовий моніторинг є складним та багатокомплексним процесом, формування та реалізація етапів якого підпорядковується чітким принципам, завданням та детермінантам, які і слід розглянути у наступних розділах.

1.2. Характеристика формування системи фінансового моніторингу

Моніторинг, як самостійна одиниця, є процес збору та обробки інформації, який реалізується у вигляді спостереження за конкретним об'єктом та відстеження його видозмін у якійсь певній сфері. Звідси випливає, що термін фінансового моніторингу (фінмоніторинг) можна тлумачити як нагляд за економічною діяльністю, грошовими потоками, а також проведення фінансових операцій, різної складності. Зрозуміло, фінансовим моніторингом займаються спеціалізовані організації, але не слід упускати той факт, що крім них на фінмоніторинг звертають увагу організації, які займаються проведенням фінансових операцій. Вони ж керують майном комерційних компаній та приватних осіб. Жага вигоди штовхає конкурентів бізнес-структур у будь-який спосіб дізнатися повну інформацію про грошові потоки, які їм цікаві. Саме тому фінансовий моніторинг зазвичай використовується як базовий інструмент ділової та конкурентної розвідки галузей, в яких оперативне отримання інформації про роботу конкурентів багато що вирішує [7-10].

Сучасна система фінансового моніторингу має у своєму розпорядженні широкий перелік об'єктів для контролю, куди входить безліч структур. Регулярно до нормативних актів вносяться доповнення та зміни для того, щоб частина обов'язків з фінансового моніторингу належала суб'єктам нагляду. Таким чином, рік у рік посилюється процес підготовки внутрішньої документації та документообігу, а також розширюються функції служб безпеки [11-12].

Основні принципи сучасної системи фінансового моніторингу, представлено на табл.1.2.

Таблиця 1.2

Основні принципи сучасної системи фінансового моніторингу

Принцип	Сутність
Принцип оцінювання	Фінансові установи повинні проводити регулярну оцінку ризиків, щоб зрозуміти можливість неправомірного використання їх систем для незаконної діяльності
Принцип своєчасності	Цифровізація дозволила відстежувати транзакції у режимі реального часу, що дозволяє швидко виявляти підозрілі дії та повідомляти про них
Принцип інформативності	Дедалі більше уваги приділяється обміну інформацією між фінансовими установами та державними установами для відстеження фінансових потоків
Принцип технологічності	Використання передових технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання та аналіз великих даних для моніторингу фінансових транзакцій та виявлення закономірностей, що вказують на незаконну діяльність
Принцип відкритості	Повинні підтримувати прозорість своєї діяльності та оперативно повідомляти про підозрілу діяльність відповідних органів, щоб запобігти неправомірному використанню фінансових систем

Джерело: складено автором за даними [3-4]

Розглядаючи процес реалізації фінансового моніторингу, більшість вчених поділяє його на ключові етапи чи процеси:

1. Формування мети та об'єктів фінансового моніторингу. В цьому контексті можлива реалізація заходів щодо перевірки інформація про діяльності окремої фізичної чи юридичної особи, яка запідозрена як така, що здійснює протиправні заходи в фінансовій сфері. При цьому об'єктом в цьому разі буде вся діяльність даної особи, її частини або ж окремі показники.

2. Формування плану та програми реалізації фінансового моніторингу. На цьому етапі відбувається теоретичне осмислення всього процесу фінансового моніторингу. Всі заходи формуються відповідно до поставленої мети та особливостей особи чи фінансової установи, відповідно якої буде

здійснюватися фінансовий моніторинг. Всі заходи в системі фінансового моніторингу формуються відповідно до його чинних детермінантів. Сучасні детермінанти системи фінансового моніторингу на державному рівні, представлено на рис.1.4.

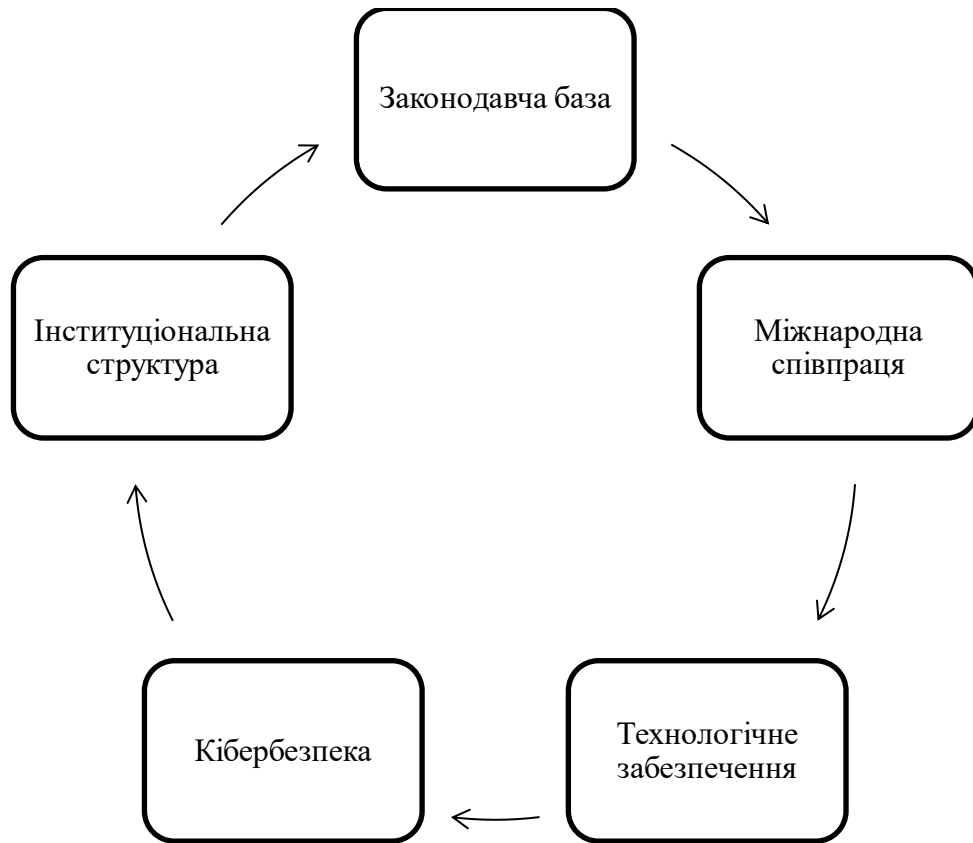

Рис.1.4. Сучасні детермінанти системи фінансового моніторингу на державному рівні

Джерело: складено автором за даними [4-7]

3. Вибір матеріалів, інформаційних баз та наборів матеріалу, який необхідно опрацювати в розрізі фінансового моніторингу, а також їх підготовка та аналіз. В переважній більшості на цьому етапі визначається список осіб та матеріалів, які будуть приймати участь у процесі фінансового моніторингу.

4. Виявлення відхилень від регламентованих норм діяльності. Під час аналізу особи, уповноважені проводити фінансовий моніторинг можуть виявити порушення чи відхилення фінансової діяльності досліджуваного суб'єкту. В цьому контексті доцільно дослідити основні функції системи фінансового моніторингу, які представлено на рис.1.5.

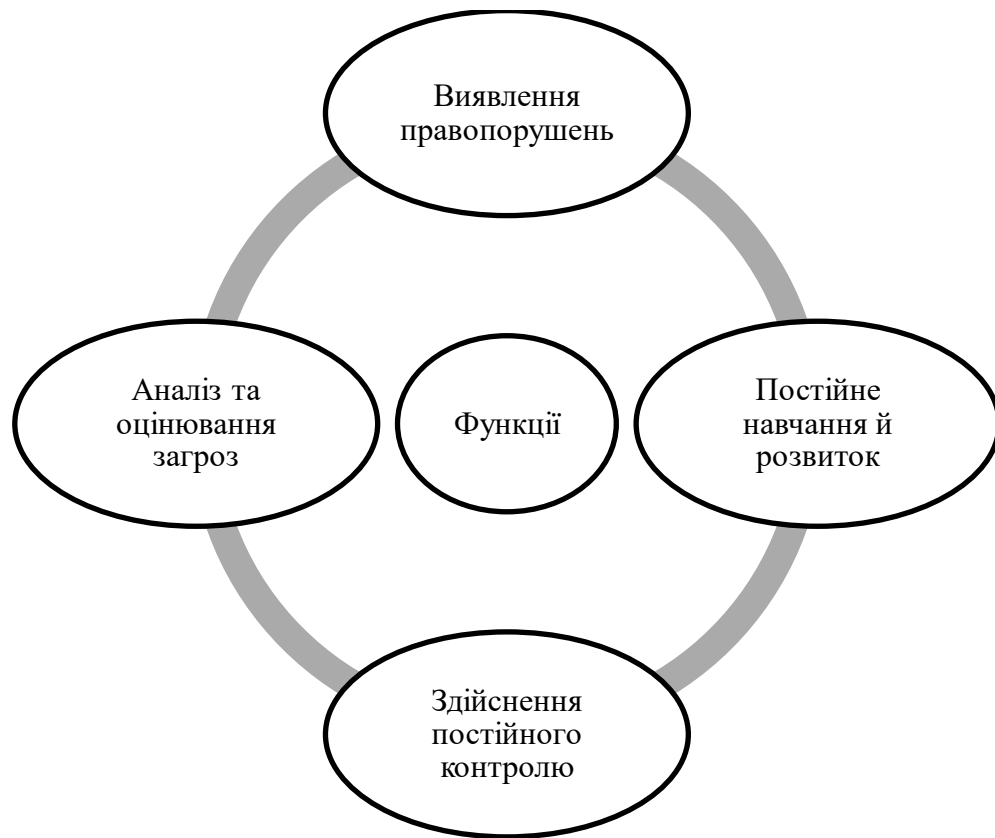

Рис.1.5. Основні функції системи фінансового моніторингу

Джерело: складено автором за даними [11-14]

5. Формування заходів елімінації та превенцій відхилень та правопорушень фінансової діяльності досліджуваного суб'єкта.

6. Систематизація результатів фінансового моніторингу та прийняття відповідних управлінських рішень. На основі проведеного аналізу та здійснених заходів протидії, формується звіт у формі, регламентованою чинними нормативно-правовими актами та рекомендаціями, які стосуються процесу проведення та фіналізації фінансового моніторингу. На основі даної звітності ухвалюються кінцеві управлінські рішення щодо недопущення даних правопорушень у майбутньому.

Варто також зазначити, що сучасна система фінансового моніторингу має ключову особливість – можливість реалізації одночасно на двох взаємозалежних між собою рівнях. Так, на першому рівні відбувається поетапне дослідження фінансових операцій, які підлягають обов'язковій перевірці з точки зору внутрішнього моніторингу та інших операцій, перевірка яких зазначена згідно до норм та правил проведення фінансового

моніторингу. В той же час, на другому рівні відбувається перевірка вищевказаних даних та операцій на предмет протиправних дій, таких як легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, а також фінансування тероризму.

В цілому, слід виділити ключові завдання сучасної системи фінансового моніторингу:

1. Забезпечення прозорості фінансових операцій, що передбачає відкритість і прозоре ведення будь-якої діяльності дотичної до фінансових і матеріальних ресурсів.

2. Забезпечення дотримання чинного законодавства і нормативних вимог. Впровадження заходів, що уможливають дотримання установами, організаціями законів, правил і принципів. Сюди віднесемо й дотримання правил боротьби з відмиванням грошей (AML) і протидією фінансуванню тероризму (CFT).

3. Виконання міжнародного співробітництва. Співпраця з міжнародними органами фінансового моніторингу, правоохоронними органами та іншими відповідними організаціями.

4. Ідентифікація будь-яких порушень або підозрілої діяльності. Виявлення підозрілої фінансової діяльності та повідомлення про неї, яка може вказувати на відмивання грошей, фінансування тероризму, шахрайство чи іншу незаконну діяльність.

Таким чином, в ході дослідження ключових характеризуючих ознак та елементів системи фінансового моніторингу, ми можемо зробити висновок, що сучасна структура даної системи є складною та поліаспектною. Її реалізація базується на ряді принципів та функцій, які включають в себе не лише виявлення та оперативну протидію фінансовим правопорушенням, але і формування таких управлінських рішень, які б дали можливість превентувати появу фінансових правопорушень у майбутньому.

1.3. Поняття забезпечення економічної безпеки держави

Проблеми забезпечення фінансової безпеки лежать в основі сталого функціонування та розвитку економічної системи країни. Нестабільність фінансових ринків, системні банківські кризи впливають на безпеку національних економічних систем і можуть загрожувати країнам втратою економічного суверенітету, тому фінансову безпеку, а разом із нею механізм фінансового моніторингу, необхідно розглядати як найважливішу функцію держави та як головну ланку забезпечення національної безпеки країни загалом.

Формування глобального загальнодоступного інформаційно-економічного простору також показало значимість державного фінансового моніторингу і вказало на об'єктивну необхідність повсюдного впровадження контрольних процедур не тільки в бюджетній сфері, але і в діяльності всіх економічних суб'єктів на території України. У свою чергу широкий розвиток та доступність інформаційних технологій створили передумови для суттєвого перегляду нормативно-правової бази з метою широкого практичного застосування методів державного контролю та нагляду на основі наявних та перспективних інформаційних технологій [11-12].

Посилення ролі фінансового моніторингу у державному управлінні обумовлено як сучасними економічними та політичними викликами, так і переходом на програмно-цільове управління бюджетними видатками. В умовах вимушеної часткової економічної ізоляції особливо важливою для фінансової та бюджетної системи є здатність підтримувати стійкий фінансовий стан та збалансованість бюджетних ресурсів, що забезпечить ефективність управління державними фінансами [13-14].

Основні завдання сучасної системи економічної безпеки держави, представлено на табл.1.3.

Таблиця 1.3

Основні завдання сучасної системи економічної безпеки держави

Завдання	Сутність
Захист національних економічних інтересів	Захист найважливіших секторів економіки та інфраструктури від зовнішніх потрясінь та внутрішньої вразливості. Це включає моніторинг транскордонних потоків капіталу, які можуть вплинути на національну валюту, фондові ринки та загальну фінансову стабільність
Запобігання фінансовим злочинам	Реалізація заходів щодо виявлення, запобігання та боротьби з фінансовими злочинами, такими як відмивання грошей, шахрайство та фінансування тероризму. Системи фінансового моніторингу відіграють центральну роль цих зусиллях, використовуючи передову аналітику виявлення підозрілої діяльності
Забезпечення дотримання встановлених вимог	Забезпечення того, щоб усі фінансові організації працювали відповідно до національних та міжнародних фінансових правил та стандартів. Це включає введення санкцій та превентивних заходів проти тих, хто намагається обійти правові рамки
Зміцнення фінансових систем та інститутів	Підтримання цілісності та стійкості фінансових систем та інститутів за допомогою регулярних оцінок, стрес-тестування та реалізації розумної політики регулювання
Підтримання фінансового балансу	Моніторинг та управління державними доходами та видатками, щоб уникнути бюджетних дисбалансів, які можуть призвести до економічної нестабільності. Це завдання включає нагляд за державними бюджетами, рівнем боргу і фінансовими зобов'язаннями

Джерело: складено автором за даними [28-29]

В цьому контексті важливим елементом сучасної економічної безпеки держави є її суб'єкти та об'єкти.

Так, об'єктом економічної безпеки держави є безпосередньо економічна системи країни, її окремі функціональні та структурні сфери діяльності. Більшість вчених виділяють такі сфери: військову, соціальну, політичну, правову, інформаційну, екологічну та інші. Окрім того до об'єктів економічної безпеки держави відносять все суспільство з його інститутами, державними та недержавними установами, організаціями та підприємствами. В кінцевому, важливим об'єктом економічної безпеки держави є

безпосередньо окремо взятий громадянин країни та особа, яка проживає на її території.

В той час як суб'єктами економічної безпеки держави є органи виконавчої та законодавчої влади, профільні міністерства та відомства, комерційні та державні організації та інші учасники суспільного життя, які реалізують заходи забезпечення економічної безпеки.

Ключовим принципом є принцип безпековості, який передбачає, що дії і ефект від проведення фінансового моніторингу повинен привносити результат для підвищення рівня економічної безпеки держави. Також важливим є принцип незалежності при якому жодні інтереси або структури не повинні впливати на результати роботи фінансового моніторингу. Варто коротко описати функції економічної безпеки держави:

1. Захисна, яка полягає у здатності державних інституцій забезпечувати сталий стан захищеності економічної системи від внутрішніх та зовнішніх загроз.

2. Регулююча функція полягає у формуванні та реалізації ефективних економічних механізмів управління, які направлені на підтримання сталості економічної системи, стимулювання останньої до розвитку, а також захисту від потенційних негативних факторів.

3. Превентивна функція означає, що механізми економічної безпеки держави повинні включати в себе не лише заходи протидії, але і попереджувальні та моніторингові заходи, для раннього виявлення фактів загроз чи передвісників їх появи.

4. Інноваційна функція реалізується через впровадження нестандартних рішень та поглядів щодо усталених парадигм забезпечення економічної безпеки. Такі рішення направлені на пришвидшення темпів розвитку економічної системи, а також рішення проблем в цій сфері із меншою затратою ресурсної бази.

5. Соціальна функція передбачає повноцінне забезпечення потреб та інтересів громадян суспільства, підвищення рівня їх життя та благополуччя.

В структуру даної функції також входять заходи щодо забезпечення базових свобод та прав громадян країни.

В основі сучасної моделі економічної безпеки держави прийнято виділяти дві структурні підсистеми:

- зовнішньобезпекова підсистема – представлена технологічною, комерційною, фінансовою, військовою видами та іншими видами безпеки;
- внутрішньобезпекова підсистема – представлена промисловою, технічною, енергетичною, екологічною, інформаційною, сировинною, соціальною та іншими видами безпеки.

Основні цілі механізму забезпечення економічної безпеки держави, представлено на рис.1.6.

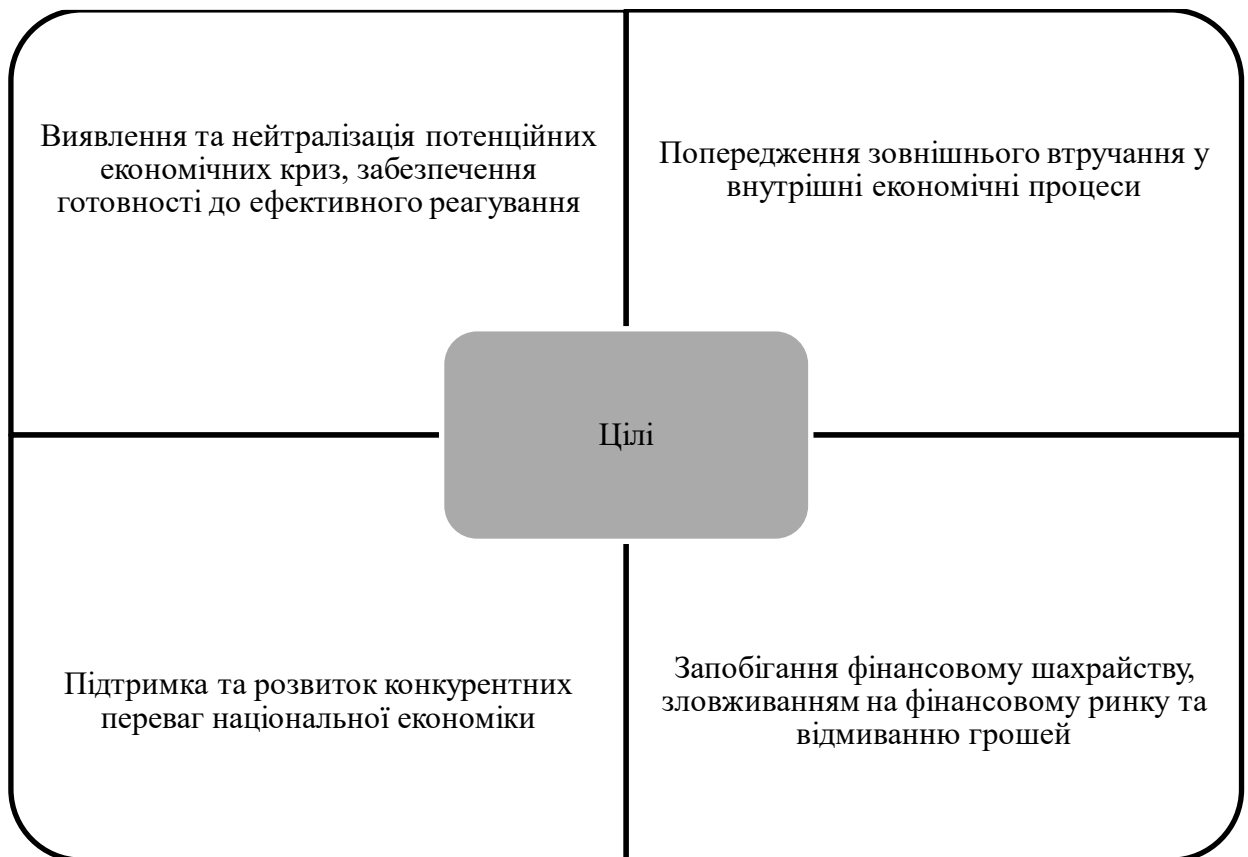

Рис.1.6. Основні цілі механізму забезпечення економічної безпеки держави

Джерело: складено автором за даними [15-16]

Таким чином, сучасна категорія економічної безпеки держави є складною та комплексною системою, яка складається з великого числа взаємопов'язаних та комплементарних між собою елементів. При цьому

рівень економічної безпеки в рівній мірі залежить від кожної складової економічної безпеки держави. На сьогоднішній день питання формування ефективних механізмів забезпечення економічної безпеки держави стало як ніколи актуальним з огляду на значні зовнішні та внутрішні загрози, які мали як глобальний характер (пандемія COVID-19), так і стосувались безпосередньо нашої країни (повномасштабне військове вторгнення в 2022 році). З огляду на такі вагомі дестабілізуючі та деструктивні чинники, сучасна система забезпечення економічної безпеки держави повинна характеризуватись не лише ефективністю, а і можливістю адаптуватись до швидких змін та мати змогу повноцінно функціонувати навіть у кризовому стані.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних засад ролі фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави, можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що фінансовий моніторинг виступає важливим фактором збереження економічної цілісності країни в умовах значної зовнішньої та внутрішньої нестабільності. Фінансова розвідка та моніторинг стали невід'ємною частиною сучасної держави, з огляду на визначну роль процесів протидії та превенції легалізації доходів, які були отримані злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. В цьому контексті важливою складовою системи фінансового моніторингу є можливість оперативної адаптації до появи нових форм та методів реалізації та укриття фінансових правопорушень.

2. Охарактеризовано в ході дослідження ключових характеризуючих ознак та елементів системи фінансового моніторингу, що сучасна структуру даної системи є складною та поліаспектною. Її реалізація базується на ряді принципів та функцій, які включають в себе не лише виявлення та

оперативну протидію фінансовим правопорушенням, але і формування таких управлінських рішень, які б дали можливість превентувати появу фінансових правопорушень у майбутньому.

3. Встановлено, що сучасна категорія економічної безпеки держави є складною та комплексною системою, яка складається з великого числа взаємопов'язаних та комплементарних між собою елементів. При цьому рівень економічної безпеки в рівній мірі залежить від кожної складової економічної безпеки держави. Нами представлено основні цілі механізму забезпечення економічної безпеки держави. Доведено вагомість й важливість принципу безпековості.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЛІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

2.1. Аналіз роботи системи фінансового моніторингу в Україні

Фінансовий моніторинг в Україні процес складний і комплексний. При цьому, ключову роль в ньому відіграє Національний банк України (НБУ), який здійснює фінансовий моніторинг, щоб запобігти зловживанню банківською системою країни в цілях легалізації доходів, які були отримані незаконним (злочинним) шляхом.

Коли мова заходить за національну фінансову систему або здійснення фінансових операцій, банківські установи відіграють вкрай важливу роль в цьому процесі. НБУ встановлює для банківських установ та і небанківських теж, особливі вимоги щодо того, щоб недопустити відмивання незаконно отриманих коштів.

Рис.2.1. Основні аспекти роботи НБУ в розвитку сучасної системи фінансового моніторингу України

Джерело: складено автором за даними [24-25]

В цілому, питання забезпечення економічної безпеки держави особливо в умовах воєнного стану вимагає від НБУ використовувати систему фінансового моніторингу по новому. НБУ змушена впроваджувати спеціальні регулятивні заходи, які би дозволили не допустити фінансувати колаборантів, агентів російської федерації, які працюють на території нашої країни. НБУ усіма силами намагається зобов'язати банківські установи до детальної перевірки клієнтів при відкритті рахунків, особливо при високому ризику використання для фінансування різного роду колаборантів, агентів або відмивання коштів.

Окрім цього, центральним органом виконавчої влади, що реалізує політику протидії фінансовим злочинам є Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ).

Слід зазначити, що із початком повномасштабної війни проти України у лютому 2022 році, постраждала наша державність й територіальна цілісність. В таких умовах, роботи системи фінансового моніторингу в Україні кардинально змінилася і вже працює не лише на забезпечення економічної безпеки держави але й національної в цілому. Режим воєнного стану вимагає нових стратегі адаптації національної фінансової системи таким чином, щоб не допустити впливу від негативних дій російських окупантів. За 2022 рік, ДСФМУ заблокувала фінансових операцій на 8 млрд. грн. та відкрила понад 800 справ, які дотичні до фінансових злочинів й становлять реальну небезпеку для сучасної системи економічної безпеки держави. Саме тому, в рамках нашого дослідження, слід ретельно проаналізувати роботу цього органу виконавчої влади. В цілому, структура ДСФМУ представлено на рис.2.2.

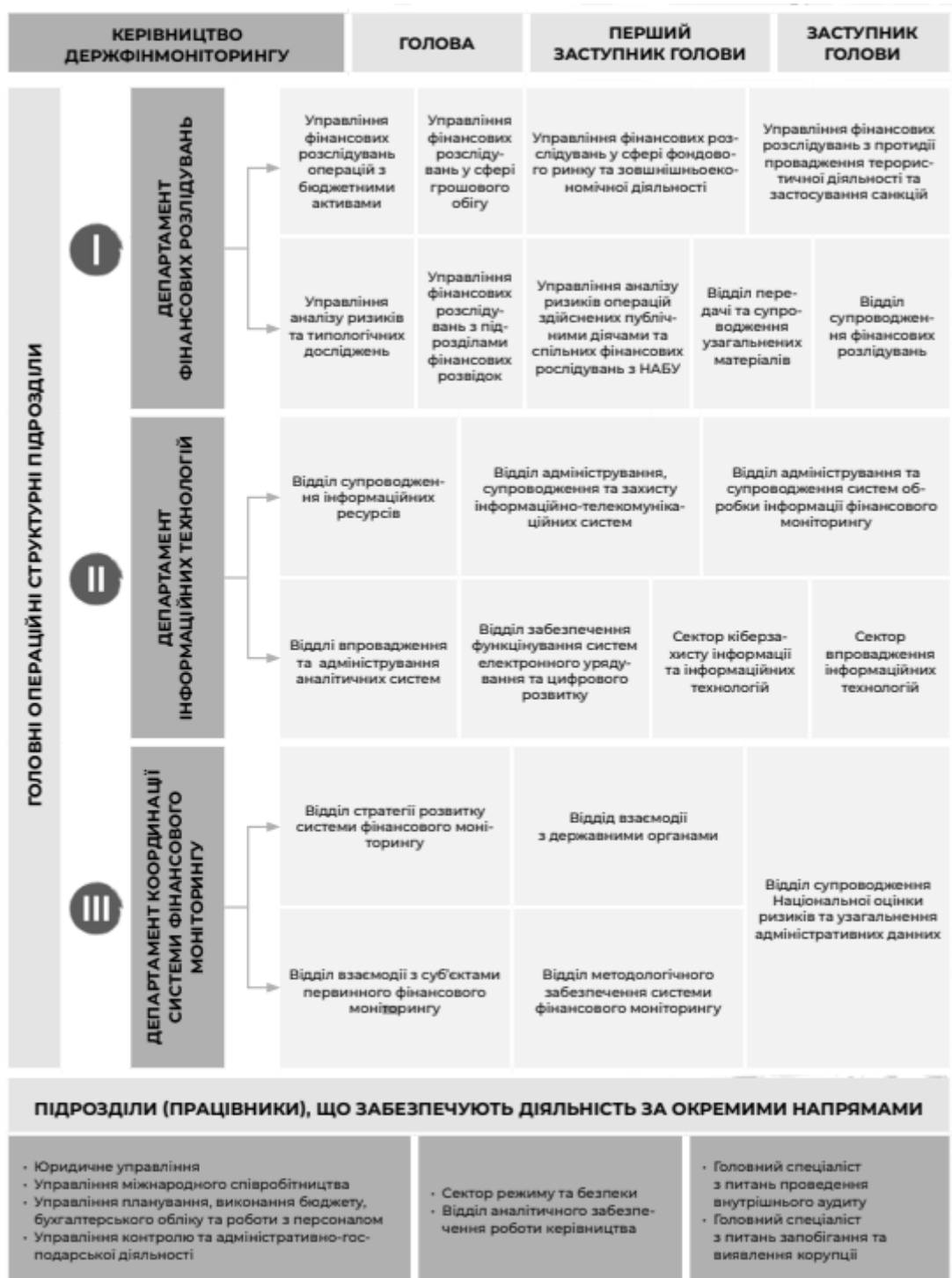

Рис.2.2. Структура ДСФМУ

Джерело: складено автором за даними [24-25]

В компетентність ДСФМУ входить великий спектр задач, серед яких, основні це: розвиток законодавчої бази, забезпечення розвитку єдиної інформаційної системи для протидії фінансовим злочам, постійна міжвідомча взаємодія, міжнародне співробітництво, тощо. Основні завдання ДСФМУ, представлено на табл.2.1.

Таблиця 2.1

Основні завдання ДСФМУ

Завдання	Сутність
Ідентифікація транзакцій	Виявлення фінансових транзакцій, які можуть бути пов'язані з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму або іншою злочинною діяльністю
Аналіз та розслідування	Аналізувати та розслідувати підозрілу фінансову діяльність та транзакції, про які повідомляють фінансові установи та інші організації, що звітують
Збір та розповсюдження інформації	Збирати фінансові відомості та відповідну інформацію з різних джерел та поширювати цю інформацію серед правоохоронних органів та інших відповідних національних та міжнародних агенцій
Міжнародне співробітництво	Сприяти міжнародному співробітництву шляхом обміну інформацією з іноземними підрозділами фінансової розвідки та участі у глобальних зусиллях боротьби з фінансовою злочинністю
Рекомендації для фінансових установ	Надати рекомендації та підтримку фінансовим установам щодо дотримання законодавчих вимог, пов'язаних з фінансовим моніторингом, включаючи виявлення та повідомлення про підозрілі заходи

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Схема комплексної адміністративної звітності роботи ДСФМУ представлено на Додатку А. Важливо розуміти яке стратегічне бачення сучасної системи фінансового моніторингу в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану. Перш за все це стосується налагодження безперивного аналізу фінансових операцій таким чином, щоб не допустити вчинення фінансового злочину та налагодження такої координації між органами державної влади, щоб процес був цілісним й комплексним. Стратегічний орієнтир при цьому полягає в тому, що не допустити щоб жодна із схем не змогла нашкодити національній фінансовій системі й призвести до зниження рівня економічної безпеки держави. Основні стратегічні напрями роботи ДСФМУ представлено на рис.2.3.

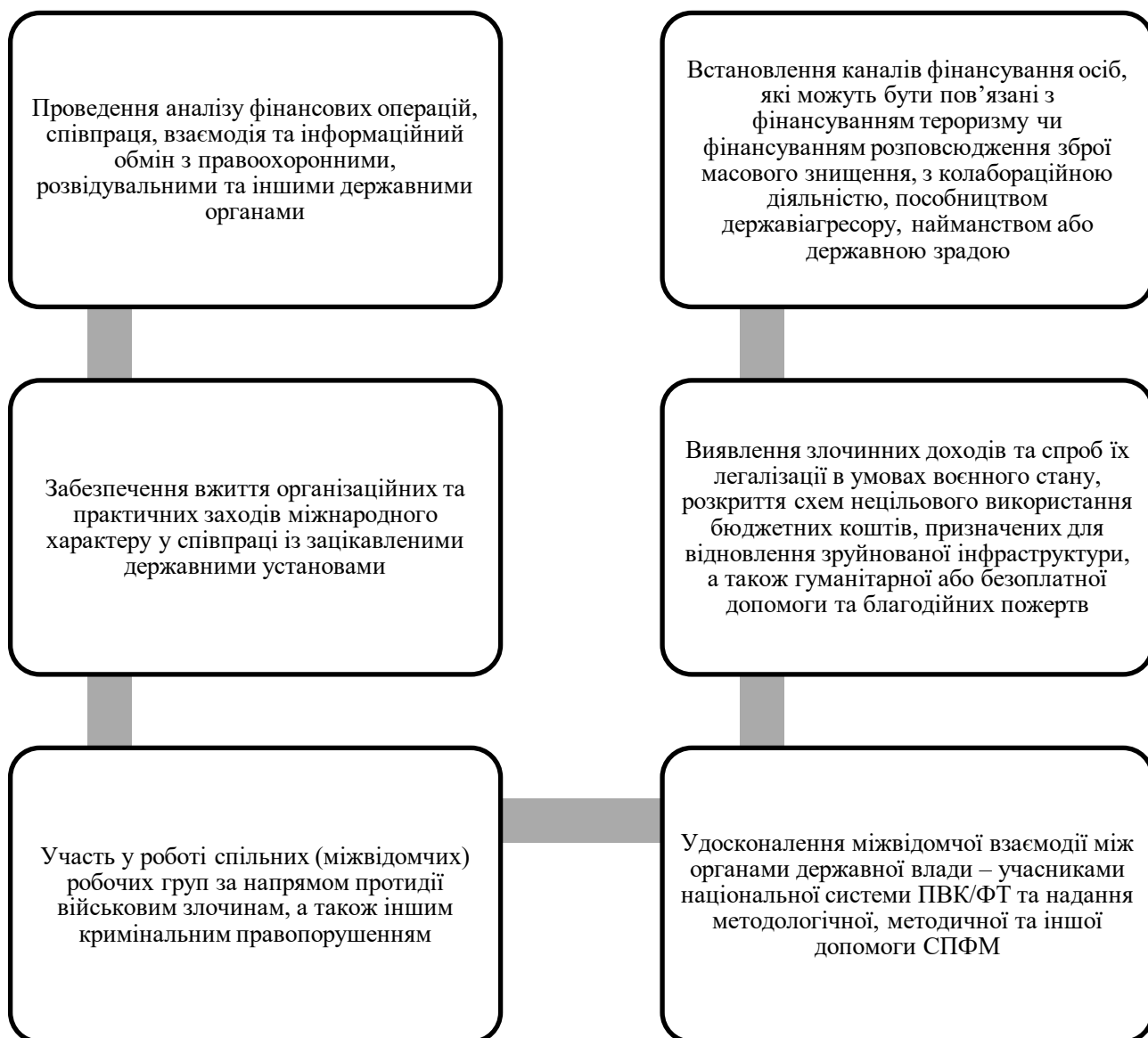

Рис.2.3. Основні стратегічні напрями роботи ДСФМУ

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Сучасна система фінансового моніторингу в Україні переосмислила своє значення і тепер розуміє, що від її ефективного функціонування суттєво залежить рівень економічної безпеки держави. Це покладено на державні органи й структури, які мають ресурс, інструменти й механізми як не допустити, щоб фінансові злочини зі сторони російської держави нашкодили нашій перемозі.

2.2. Дослідження схем й механізмів незаконної фінансової діяльності в Україні

Незаконні фінансові потоки впливають на економічний та соціальний розвиток будь-якої країни у безліч способів. Незадокументовані потоки коштів до країни, за її межі, а також всередині неї, серйозно впливають на державні доходи, багатство, яке в іншому випадку можна було б інвестувати у витрати на суспільні потреби та реалізацію економічних та соціальних реформ. Через незаконні фінансові потоки, особливо ті, що пов'язані з організованою злочинністю, також виводяться кошти із легальної економіки, що може змусити державу спрямовувати більше ресурсів на запобігання злочинної діяльності та відповіді реагування на неї, або на допомогу чи виплату компенсації жертвам. Витік ресурсів та втрата податкових надходжень, спричинені незаконними фінансовими потоками, блокують процес розширення базових соціальних послуг та інфраструктурних програм, спрямованих на покращення добробуту та реалізацію можливостей всіх громадян, зокрема бідних людей.

В цілому, сьогодні існує така велика кількість незаконних схем й можливостей незаконної фінансової діяльності, що лише за 2022 рік було отримано більше 1 млн. запитів щодо проведення фінансового моніторингу операцій, які можуть нести в собі незаконну діяльність та стати реальною загрозою для національної фінансової системи й економічної безпеки в цілому. Державні органи влади ретельно оглядають кожне таке повідомлення і при виявленні правопорушень, ретельно досліджують саму схему того яким чином, вона була здійснена (рис.2.4).

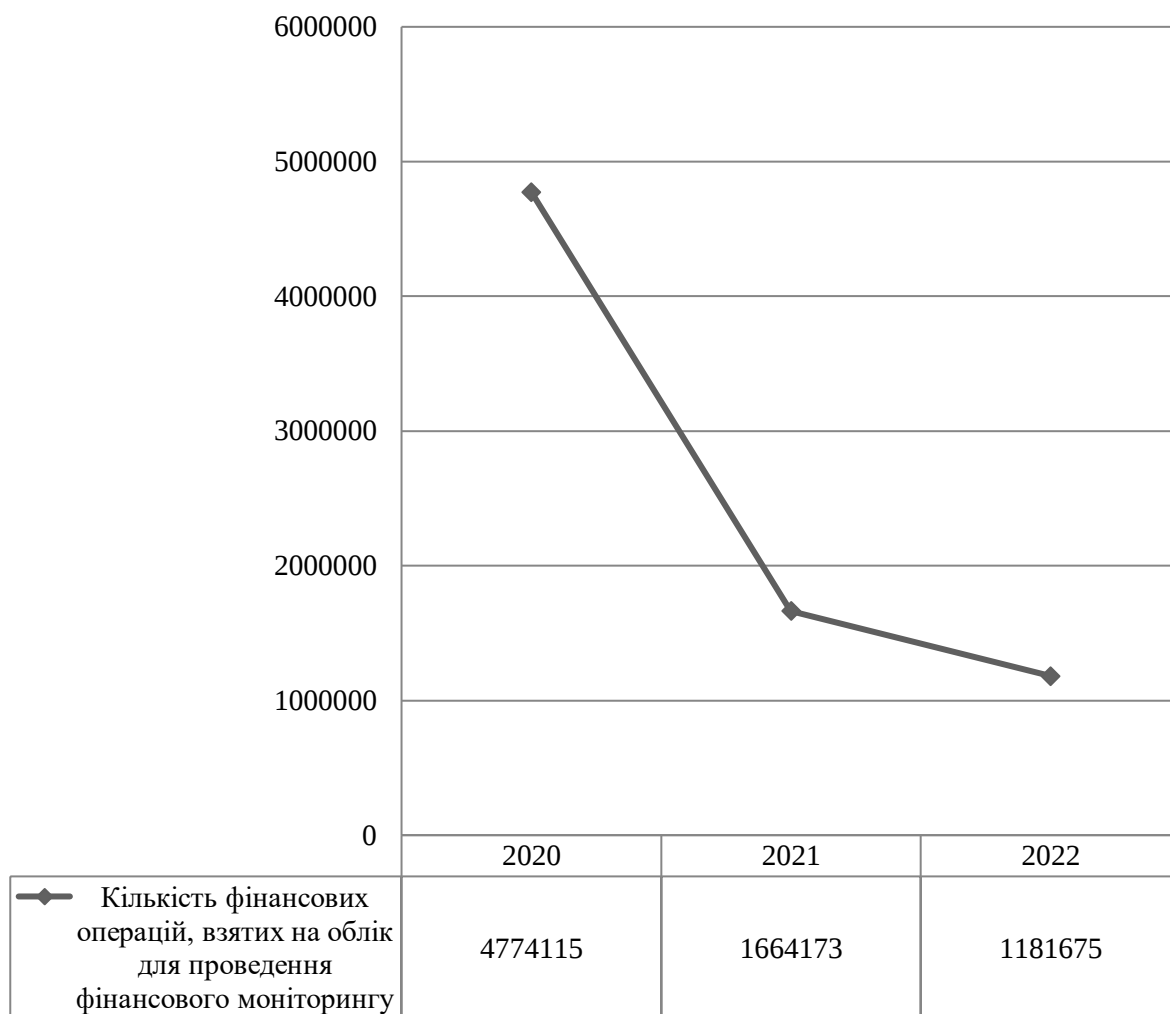

Рис.2.4. Динаміка кількості фінансових операцій, взятих на облік для проведення фінансового моніторингу в Україні за 2020-2022 рр., од.
Джерело: складено автором за даними [24-25]

Організована злочинність генерує значні обсяги незаконних доходів і надходжень у світовому масштабі. Україна вжила численні заходи, спрямовані на боротьбу з корупцією, організованою злочинністю та незаконними фінансовими потоками у країні, ставши позитивним прикладом для регіону. Незважаючи на цей прогрес, Україна досі має справу з активними злочинними мережами всередині та за межами країни і залишається транзитною країною для злочинців, що організовують торгівлю людьми та відмивають кошти.

Характерні схеми фінансових злочинів в Україні, представлено на табл.2.2.

Таблиця 2.2

Характерні схеми фінансових злочинів в Україні [17-20]

Ознака	Характеристика
Відмивання грошей	Злочинці маскують походження грошей, отриманих від незаконної діяльності, шляхом низки транзакцій, щоб зробити їх легітимними
Фінансування тероризму	На відміну від відмивання грошей, фінансування тероризму може залучати законні джерела коштів, але спрямоване на підтримку терористичної діяльності
Кіберзлочин	Фінансові злочини, скоєні в Інтернеті, включають крадіжку особистих даних, фішинг, злом фінансових або корпоративних систем, атаки програм-вимагачів і неавторизовані фінансові перекази
Корупція та хабарництво	Пропозиція, надання, отримання або вимагання будь-чого цінного для впливу на дії посадовця чи іншої особи, яка виконує державні або юридичні обов'язки
Інсайдерська торгівля	Незаконна купівля або продаж цінних паперів особою, яка має доступ до неопублічної суттєвої інформації про цінні папери

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Корупція є фактором економічного ризику в Україні. Вона генерує злочинні доходи та підриває ефективне функціонування деяких державних інститутів та системи кримінального судочинства. У 2020 році Україна мала 33 зі 100 балів за індексом корупції організації Transparency International та посіла 117 місце зі 180 країн. Треба розуміти, що чим вищий цей показник, тим менше корупції. Ця ситуація визнається українськими органами влади, які доклали значні зусилля для протидії такій динаміці; у країні діє ряд антикорупційних органів, кожен із яких виконує свою функцію, зокрема. Лише у 2022 році, ДСФМУ було подано до правоохоронних органів більше 100 справ, які пов'язані із корупційними діями в Україні (рис.2.5).

Рис.2.5. Рейтинг корупції в Україні за 2022 рік у порівнянні із сусідніми країнами, балів

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Поряд із цим, ключові й найпріоритетніші схеми, яким намагаються протидіяти України – це протидія фінансуванню війни та тероризму (сепаратизму). Спільними зусиллями, державні органи намагаються опередити та протидіяти цим схемами й механізмам. Лише 2022 році було направлено понад 300 справ, які дотичні до цих фінансових операцій. Вкрай важливо своєчасно виявляти фінансові операції осіб пов'язаних з фінансуванням тероризму/сепаратизму та військовою агресією з боку РФ та РБ проти України.

Регулятивні органи та фінансові інституції активно використовують інструменти фінансового аналізу та моніторингу для виявлення таких операцій і приймають заходи щодо їх запобігання та блокування але не завжди цих заходів може бути достатньо. В цілому, найбільш поширеною схемою залишається використання посередників та використання фінансових

платформ й систем, які важко моніторити. Типові схеми з фінансування війни, тероризму чи сепаратизму, що використовує країна-агресор проти України, представлено на рис.2.6.

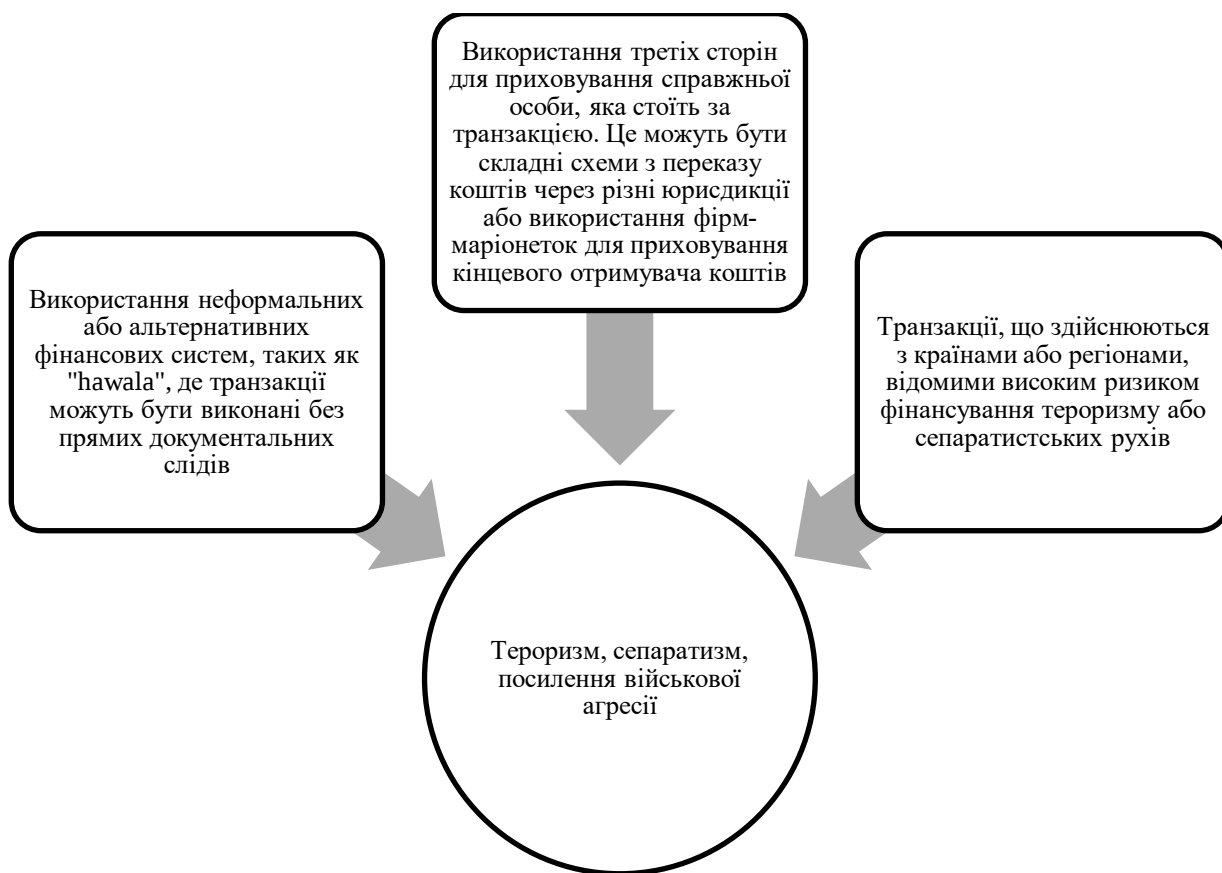

Рис.2.6. Типові схеми з фінансування війни, тероризму чи сепаратизму, що використовує країна-агресор проти України

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Ворог України при цьому, використовує різні інструменти для цих схем й механізмів й усі вони дуже примітивні і не відповідають стандартам таких злочинів у світі, де вже давно все цифровізовано наскільки, що навіть криптовалюта не унікальний інструмент. РФ попросту, використовує готівку, платіжні картки або різні платіжні системи. Вкрай рідко це можуть бути цінні папери або право вимоги боргу, тощо.

2.3. Оцінка впливу фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки України

Фінансовий моніторинг сьогодні в Україні – це інструмент для забезпечення безпеки економіки країни в цілому. Він уможливлює ідентифікацію того, що становить пряму загрозу й небезпеку національній фінансовій системі. Заходи й результати фінансового моніторингу дозволять показати міжнародній спільноті, що фінансовий сектор України захищений навіть в умовах воєнного стану. Що країни спроможна захистити інвестиції, національну валюту та не допустити кризовий розвиток. При цьому, це ефективно можна продемонструвати на результатах роботи відкритих і успішно закритих справ по цим операціям. Важливо, щоб такого роду передані справи отримали своє логічне продовження у вигляді розпочинання кримінального провадження за матеріалами (рис.2.7).

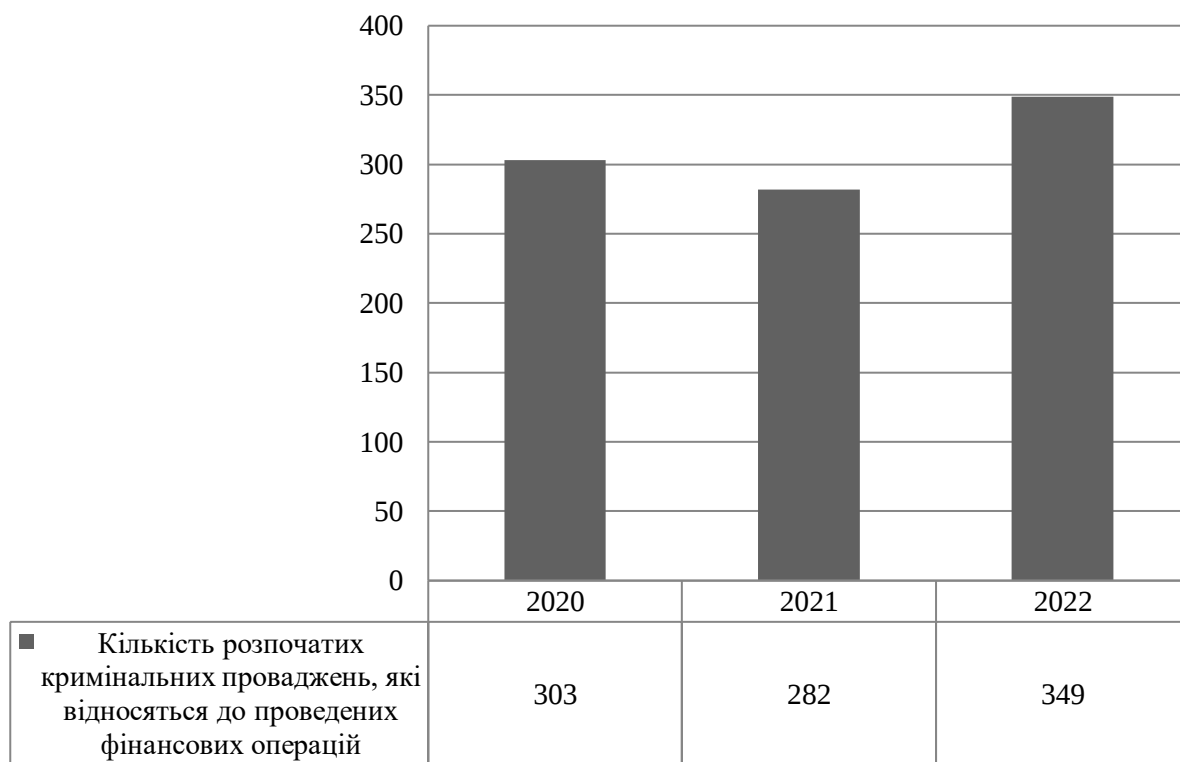

Рис.2.7. Кількість розпочатих кримінальних проваджень, в частині фінансових правопорушень за період 2020-2022р.р., од.

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Особливості впливу фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки України, представлено на табл.2.3.

Таблиця 2.3

Особливості впливу фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки України

Ознака	Сутність
Розподіл ресурсів	Ефективний фінансовий моніторинг в Україні гарантує правильний розподіл ресурсів, особливо у воєнний час, коли є необхідність збільшення фінансування оборони та безпеки
Запобігання шахрайству та корупції	В умовах війни існує підвищений ризик шахрайства та корупції через швидке переміщення коштів та ресурсів. Фінансовий моніторинг в Україні допомагає виявляти та запобігати такій незаконній діяльності
Захист від зовнішніх загроз	Фінансовий моніторинг під час війни включає відстеження транскордонних транзакцій для запобігання фінансуванню ворожих сил та забезпечення дотримання санкцій проти ворожих організацій
Контроль відтоку капіталу	Військовий час часто призводить до втечі капіталу, коли інвестори переміщують свої активи за кордон через невизначеність. Фінансовий моніторинг допомагає контролювати такі переміщення та підтримувати рівень внутрішніх інвестицій
Підтримка міжнародного співробітництва	Під час війни міжнародне фінансове зміцнюється через моніторинг, який допомагає забезпечити іноземну допомогу та інвестиції, забезпечуючи при цьому дотримання міжнародного права

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Не секрет, що сьогодні від високого результату системи фінансового моніторингу залежить і можливість перемоги у війні. РФ – це реальна загроза нашій економічній безпеці, і тому, від того наскільки ефективно здійснюється фінансовий моніторинг проти фінансових операцій, що направлені на війну, залежить і рівень економічної безпеки держави. Схема негативного впливу дій російської федерації на забезпечення економічної безпеки і стійкості фінансових систем представлено на Додатку Б.

Буквально в перші дні повномасштабної агресії, було чітко зрозуміло, що не лише військова безпека під прямою атакою але й фінансово-

економічна. В Україні немає безпечного місця де би РФ не завдали удару, це стосується й національної фінансової системи. Протидія наступним фінансовим операціям, уможлиблює забезпечення економічної безпеки та перемогу над країною-агресором (рис.2.8).

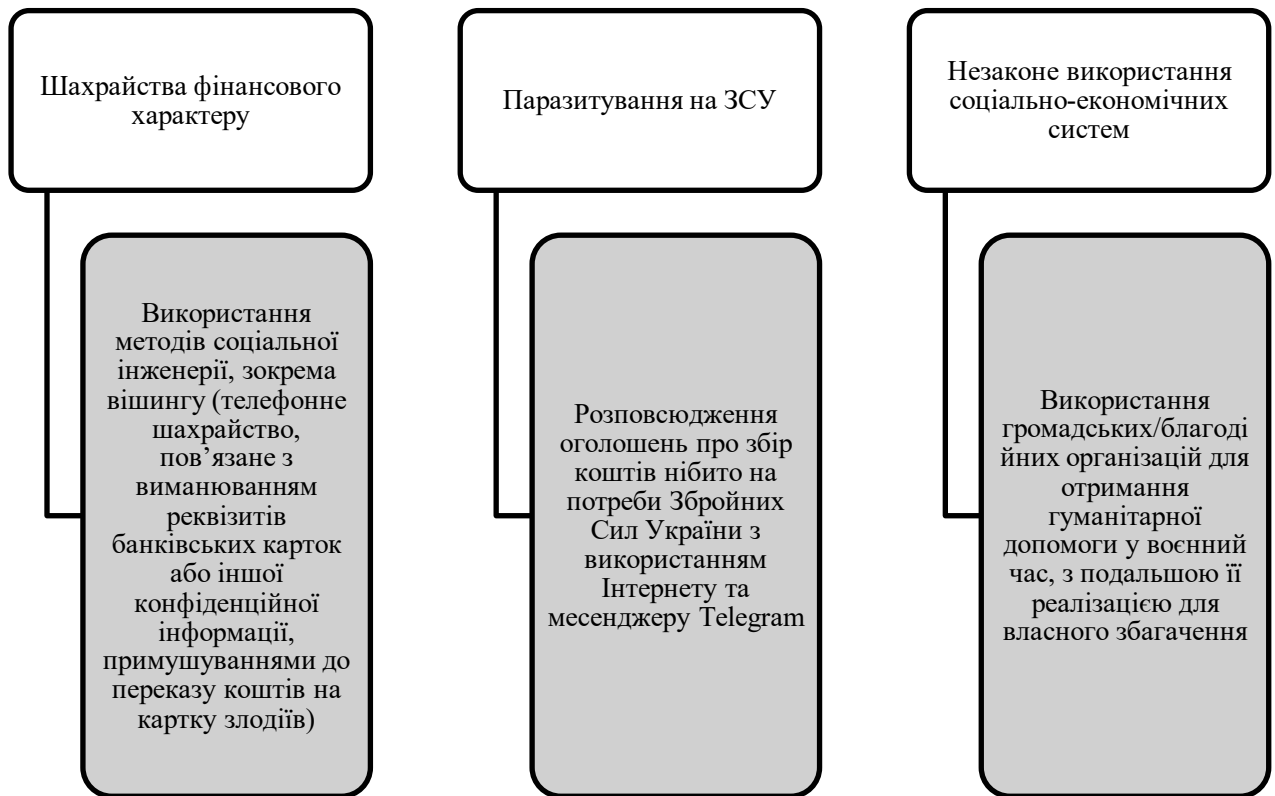

Рис.2.8. Протидія наступним фінансовим операціям, уможлиблює забезпечення економічної безпеки та перемогу над країною-агресором

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Сьогодні, НБУ активно намагається через фінансовий моніторинг уможливити забезпечення економічної безпеки держави. Наприклад НБУ встановив правила через які, встановлюється яким чином електронні платіжні системи повинні здійснювати джерело коштів та призначати самі платежі. Це зроблено для того, щоб своєчасно виявляти рахунки країни-агресора. Приклад роботи фінансового моніторингу в контексті забезпечення економічної безпеки держави в умовах воєнного стану представлено на рис.2.9.

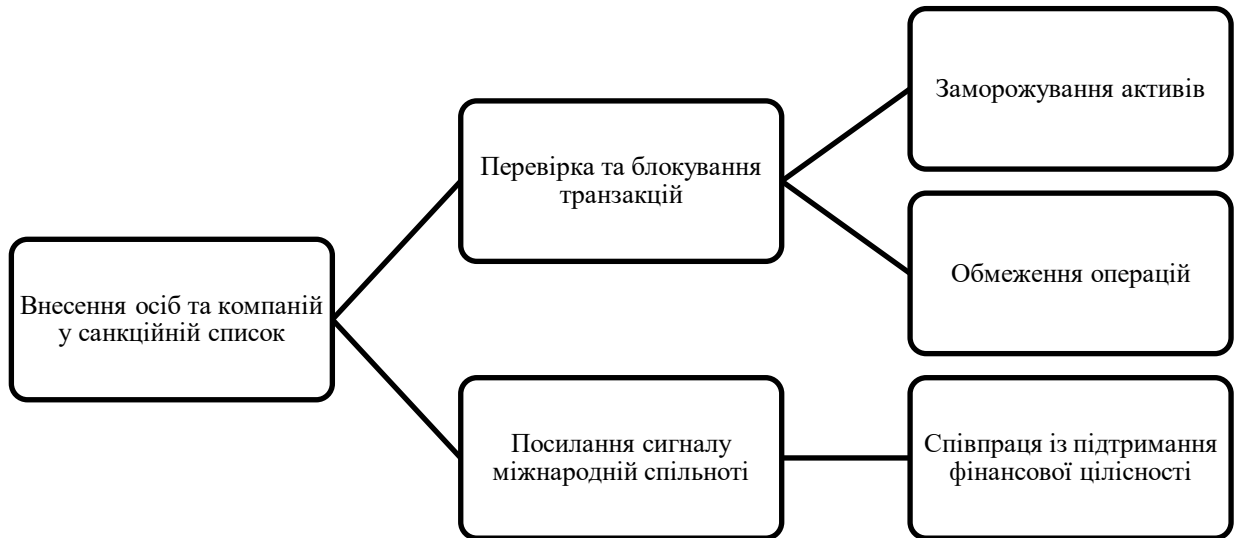

Рис.2.9. Приклад роботи фінансового моніторингу в контексті забезпечення економічної безпеки держави в умовах воєнного стану

Джерело: складено автором за даними [24-25]

Сьогодні на перший план виходить необхідність у моніторингу фінансових потоків з метою виявлення фінансових операцій, пов'язаних з фінансуванням терористичної діяльності і атак російських агентів, які можуть характеризуватися: міжнародним характером здійснюваних фінансових операцій, значними обсягами готівкових операцій, використання у фінансових схемах благодійних фондів, неурядових або фіктивних організацій тощо. У цьому аспекті для першочергового відслідковування таких операцій потрібні спільні дії міжнародних організацій, які здійснюють діяльність з перекриття каналів фінансування терористичних організацій і недопущення, зокрема в Україну, потоків незаконних фінансових ресурсів для забезпечення армії-окупантів. Це вимагає інформаційного обміну із зарубіжними фінансовими розвідками. Обміну інформацією з компетентними органами іноземних держав, використання міжнародних баз даних також потребує деофшоризація економіки, у т. ч. через проведення перевірок наявності реєстрації та діяльності іноземних контрагентів. Потребує нівелювання і проблема функціонування стійких організованих тіньових

банківських каналів з переміщення фінансових ресурсів по фіктивних зовнішньоторговельних контрактах, що, крім іншого, вимагає удосконалення процедур митного і валютного контролю і нарощування зусиль із забезпечення збереження бюджетних коштів, зловживання з якими спостерігаються і надалі. Вимагає проведення перевірок цільового та ефективного використання суб'єктами господарювання коштів, залучених під державні гарантії.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

За результатами проведеного аналізу ролі фінансового моніторингу у забезпечення економічної безпеки держави, можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що сучасна система фінансового моніторингу в Україні переосмислила своє значення і тепер розуміє, що від її ефективного функціонування суттєво залежить рівень економічної безпеки держави. Це покладено на державні органи й структури, які мають ресурс, інструменти й механізми як не допустити, щоб фінансові злочини зі сторони російської держави нашкодили нашій перемозі.

2. Встановлено, що важливо розуміти яке стратегічне бачення сучасної системи фінансового моніторингу в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану. Перш за все це стосується налагодження безперивного аналізу фінансових операцій таким чином, щоб не допустити вчинення фінансового злочину та налагодження такої координації між органами державної влади, щоб процес був цілісним й комплексним. Стратегічний орієнтир при цьому полягає в тому, що не допустити щоб жодна із схем не змогла нашкодити національній фінансовій системі й призвести до зниження рівня економічної безпеки держави.

3. Проаналізовано, що ключові й найпріоритетніші схеми, яким намагаються протидіяти України – це протидія фінансуванню війни та

тероризму (сепаратизму). Спільними зусиллями, державні органи намагаються попередити та протидіяти цим схемами й механізмам. Лише 2022 році було направлено понад 300 справ, які дотичні до цих фінансових операцій. Вкрай важливо своєчасно виявляти фінансові операції осіб пов'язаних з фінансуванням тероризму/сепаратизму та військовою агресією з боку російської федерації проти України.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

3.1. Зарубіжний досвід використання фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави

Фінансовий моніторинг у світі є однією з ключових управлінських функцій, оскільки організація ефективних внутрішніх та зовнішніх контрольних процедур з метою попередження та припинення злочинних діянь визначає, як стабільність роботи фінансової системи держави, так і майбутнє економічне зростання.

Сьогодні неможливо уявити сталий розвиток національних економік без інтеграційних процесів у світі. Міжнародні фінансові потоки, транснаціональні корпорації, світовий ринок праці дають незаперечні переваги. Але водночас переваги глобалізації застосовуються й у злочинних цілях. Використання можливостей міжнародної фінансової системи, офшорів приваблює для легалізації злочинних доходів, їх приховування далеко від місця отримання. Ефективні режими протидії відмиванню брудних грошей мають застосовуватись у всіх країнах світу.

Ризик-орієнтований підхід в країнах ЄС повинен дозволити наглядовим органам ефективно розподіляти ресурси на основі пріоритетності їх використання з урахуванням оцінки ризиків залучення піднаглядових суб'єктів до схем відмивання грошей або фінансування тероризму. Ризик-орієнтований підхід передбачає виявлення, аналіз та оцінку ризиків та застосування наглядових механізмів пропорційно таким ризикам. До критеріїв підвищеного ризику належать ознаки незаконного виведення коштів за кордон, фінансові відносини з офшорними юрисдикціями, переведення в готівку грошей, непрозора клієнтська база фінансових

посередників, наприклад, обслуговування фірм-одноденок, використання фінансових продуктів на базі інтернет-технологій і т.д.

Основні завдання фінансового моніторингу в країнах ЄС в контексті забезпечення економічної безпеки держави, представлено на табл.3.1.

Таблиця 3.1

Основні завдання фінансового моніторингу в країнах ЄС в контексті
забезпечення економічної безпеки держави

Завдання	Характеристика
Національна оцінка ризиків	Проведення комплексної оцінки ризиків виявлення вразливостей фінансової системи держави перед загрозами відмивання грошей та фінансування тероризму
Зміцнення підрозділів фінансової розвідки	Наділення підрозділів фінансової розвідки повноваженнями та ресурсами для збору, аналізу та розповсюдження фінансової інформації відповідним національним організаціям
Розвиток законодавчої бази	Прийняття та постійне оновлення національного законодавства для закриття лазівок, які можуть бути використані для незаконної фінансової діяльності з урахуванням конкретних потреб та ризиків країни
Постійна нагляд й перевірка	Регулювання та нагляд за фінансовими установами, включаючи банки, небанківські кредитні організації та інші зобов'язані особи
Міжнародне співробітництво	Участь у двосторонньому та багатосторонньому обміні фінансовою інформацією та участь у спільних діях з іншими державами ЄС

Джерело: складено автором за даними [21-23]

Розглядаючи ключові особливості фінансового моніторингу в ЄС, не можливо не згадати таку організацію як Європейська рахункова палата або Європейський суд аудиторів (European Court of Auditors). Дана організація є одною із семи ключових інституцій, яка здійснює управління в ЄС. Так, ключовими завданнями Європейської рахункової палати є наступні: перевірка поточної звітності про прибутки та витрати ЄС, його ключових інститутів, фондів та органів; моніторинг та оцінка якості управління фінансовими ресурсами в ЄС; формування та оприлюднення звітності про

поточні успіхи та проблеми в цій сфері; надання рекомендацій щодо можливих поліпшень управління фінансовими ресурсами в ЄС.

Наступною країною, досвід якої слід дослідити є США. На сьогоднішній день саме США є однією з найбільш розвинутих країн, яка активно протидіє злочинам в фінансовій сфері. Характерні особливості фінансового моніторингу в США в контексті забезпечення економічної безпеки держави, представлено на рис.3.1.

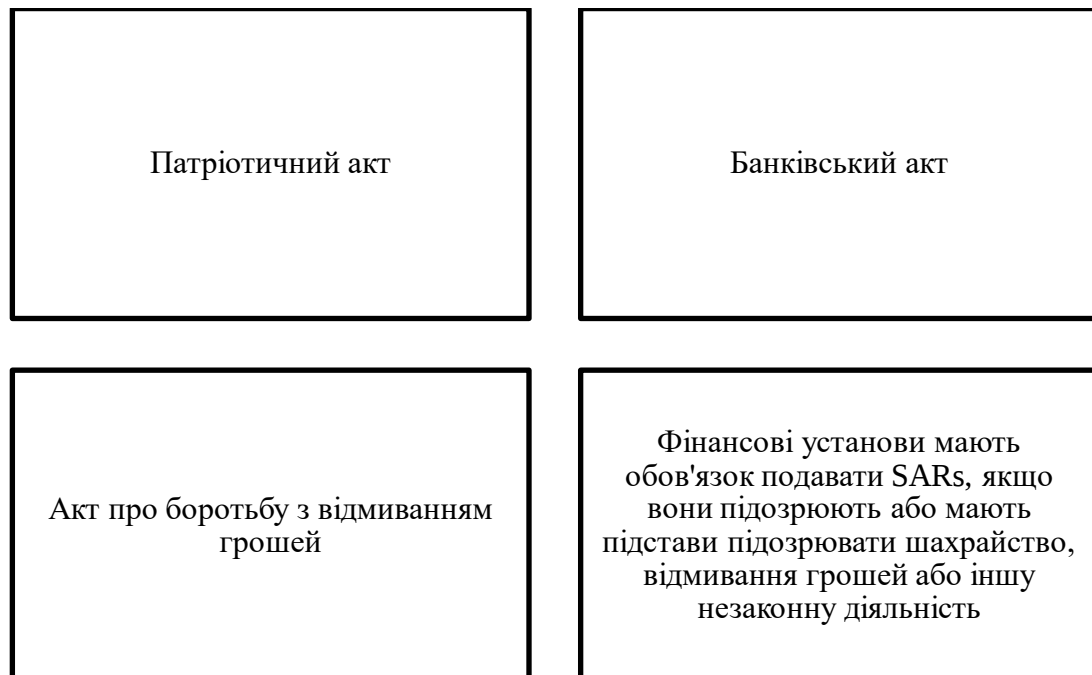

Рис.3.1. Характерні особливості фінансового моніторингу в США в контексті забезпечення економічної безпеки держави

Джерело: складено автором за даними [26]

В США функціонує специфічна установа щодо протидії фінансовим злочинам – FinCEN, який виступає ключовим органом в цьому питанні. Його основною метою є формування заходів щодо формування, управління та впровадження цивільно-правових санкцій, які стосуються заходів запобігання відмивання прибутків, які були отримані незаконним шляхом.

Не менш цікавим в питанні дослідження особливостей світового фінансового моніторингу є досвід країн Азії. Характерні особливості фінансового моніторингу в країнах Азії в контексті забезпечення економічної безпеки держави, представлено на рис.3.2.

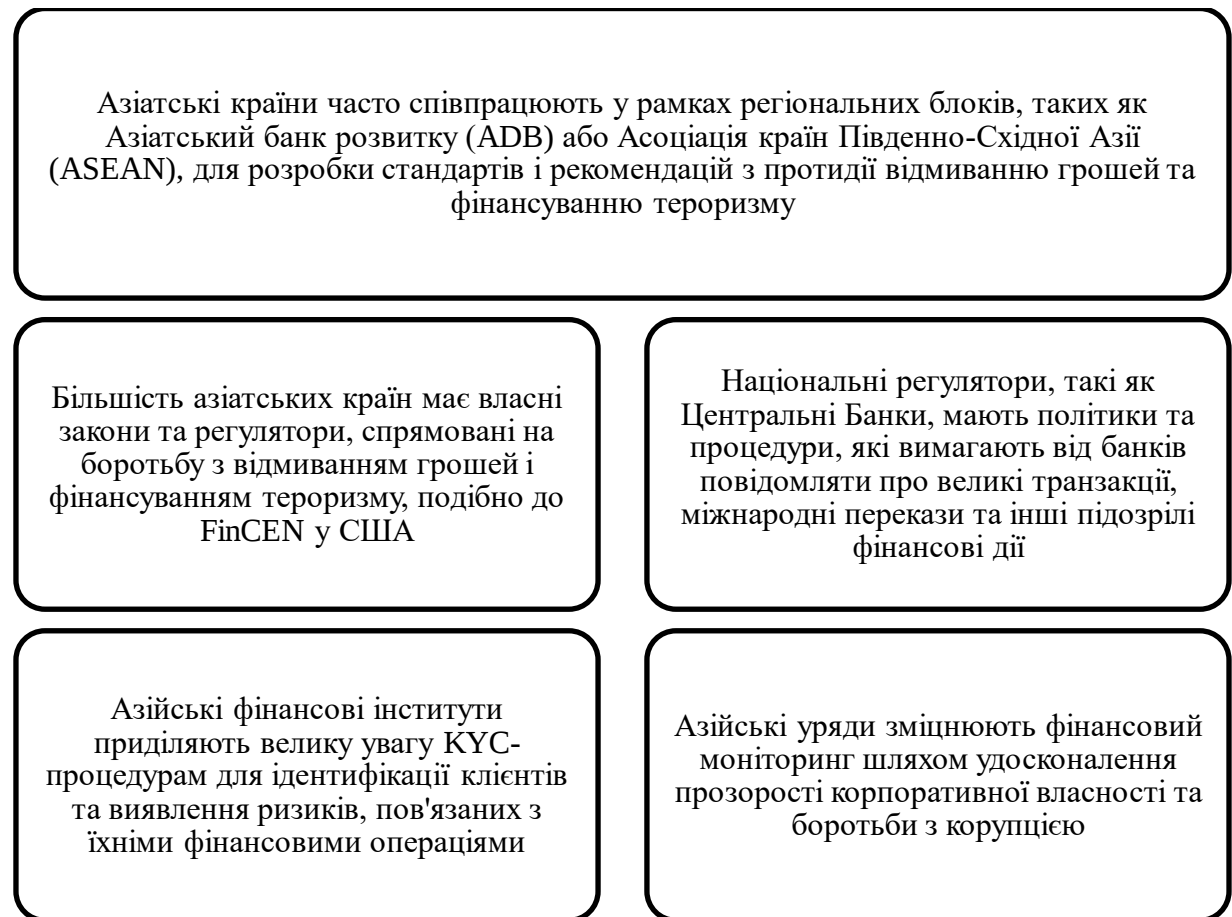

Рис.3.2. Характерні особливості фінансового моніторингу в країнах Азії в контексті забезпечення економічної безпеки держави

Джерело: складено автором за даними [27-30]

В цьому контексті цікавим є досвід КНР. Функцію фінансового моніторингу в Китаї виконує Міністерство Контролю, який є специфічним органом Державної Ради КНР. В сферу Міністерства контролю входить не лише аналіз фінансової діяльності не лише підприємств, організації, міністерств та відомств, але і окремих керівників, політиків, губернаторів та чиновників, щоб в повній мірі уникнути факт фінансових злочинів.

Окрім того, цікавою особливістю фінансового моніторингу в КНР є те, що на великих підприємствах та організаціях в обов'язковому порядку передбачені підрозділи представників Міністерства Контролю, які проводять там постійний поточний фінансовий моніторинг.

Відтак, виділимо ключові засади роботи фінансового моніторингу у світі:

1. Перш за все, це робота FATF. Ознайомлення з рекомендаціями Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) та іншими міжнародними стандартами може допомогти зрозуміти ефективні практики.

2. Активна цифровізація та використання штучного інтелекту. Використання сучасних технологій, як-от блокчейн та штучний інтелект, для виявлення підозрілих транзакцій та моніторингу фінансових потоків

3. Опрацювання KYC і AML. Впровадження найкращих практик знання клієнта (KYC) та протидії відмиванню грошей (AML), включаючи ретельну перевірку клієнтів та походження коштів

Таким чином, дослідивши існуючий досвід різних країн світу в сфері фінансового моніторингу, ми можемо зробити висновок, що на сьогоднішній день найбільш ефективні системи державного моніторингу включають в себе заходи як контролю та елімінації фінансових правопорушень, так і володіють потужною системою превентивних заходів, які містять в собі не лише обмежуючі заходи, але і заходи щодо стимулювання правомірної діяльності з боку об'єктів фінансового моніторингу. Окрім того, важливим елементом сучасних систем фінансового моніторингу є механізми аналізу ефективності існуючих заходів управління економічною системою в країні, а також врахування процесів глобалізації в процесі фінансового моніторингу. Такі характеризуючі особливості є найбільш ефективними в контексті вдосконалення вітчизняної системи фінансового моніторингу.

3.2. Основні проблеми в сучасній системі фінансового моніторингу України

Сукупність економічних відносин, які вступають усі економічні та інші суб'єкти з приводу протидії легалізації злочинних доходів, фінансування тероризму, як система фінансового моніторингу. Зокрема, банки другого рівня взаємодіють зі своїми клієнтами, з національним банком, з органами

фінансового моніторингу з приводу недопущення ризику їх залучення до процесів легалізації злочинних доходів.

Система фінансового моніторингу – це безперервне спостереження, оцінка, аналіз та прогноз стану економічних відносин, пов'язаних із рухом грошових потоків у сфері дії ризику, легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. І в цьому процес є ряд своїх проблем.

На сьогоднішній день практично все міжнародне співтовариство визнає, що загроза відмивання доходів, отриманих від незаконної діяльності, набула глобального масштабу і руйнує економічну, соціальну та політичну безпеку кожної країни. Це вимагає від держав вжиття узгоджених заходів щодо боротьби з цим соціально небезпечним явищем, як на національному, так і на міжнародному рівнях. За цих умов здійснення фінансового моніторингу з протидії легалізації незаконних доходів є важливою функцією державного управління у кожній країні. Це пов'язано з тим, що процес легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, призводить до зниження економічного зростання, погіршення інвестиційного клімату за рахунок відволікання (вилучення) з обороту грошових коштів, ухилення від сплати податків, розкрадання бюджетних коштів тощо. Крім того, саме прозорість і фінансова сфера і невикористання її для здійснення різноманітних фінансових злочинів обумовлюють надійність кредитно-фінансової системи, інвестиційної привабливості країни та її економічної безпеки залежить від ефективності фінансового моніторингу. І якщо із ним є проблеми, значить знижується і сама економічна безпека держави.

Основні проблеми в системі фінансового моніторингу, представлено на табл.3.2.

Таблиця 3.2

Основні проблеми в системі фінансового моніторингу

Проблеми	Сутність
Проблеми із технологічними змінами	Швидкий розвиток фінансових технологій (фінтех), включаючи криптовалюту та мобільний банкінг, відкриває нові можливості для відмивання грошей та інших фінансових злочинів, які можуть випереджати поточні заходи регулювання
Складність фінансових систем	Зростання складності глобальних фінансових систем зі складними транскордонними транзакціями та різноманітністю фінансових продуктів ускладнює моніторинг
Проблеми із забезпечення прозорістю	Фінансовий моніторинг оцінює ризики, пов'язані з фінансовими операціями та діловими відносинами, застосовуючи комплексні перевірки для зниження цих ризиків
Постійна прозорість й звітність	Існує постійна суперечність між збереженням конфіденційності особистості та забезпеченням достатньої прозорості для відстеження незаконних фінансових потоків
Правові прогалини та невідповідність	Відмінності у законодавстві різних країн створюють прогалини, якими можуть скористатися ті, хто хоче відмивати гроші чи фінансувати тероризм

Джерело: складено автором за даними [9-12]

Як ми можемо бачити, сьогоденна система фінансового моніторингу має велику кількість проблем, які в тій чи іншій мірі не дають їй в повній мірі реалізувати власний потенціал та повноцінно забезпечити економічну безпеку держави. Існування великої кількості проблем та небажання чи неможливість на них реагувати, зумовлює появу загроз, які вже безпосередньо чинять негативний вплив як на систему фінансового моніторингу, так і на загальний рівень економічної безпеки держави.

З огляду на велику кількість загроз, які можуть чинити негативний вплив на систему фінансового моніторингу, розглянемо ключові з них. Фінансове шахрайство веде свій розвиток від формування перших економік. Сьогоднішні прояви фінансового шахрайства в значній мірі ускладнились з огляду на активні прояви глобалізаційних процесів в світі, зумовивши нові

форми правопорушень та шахрайських дій. Окрім фінансового шахрайства, ще одним вектором загроз для фінансового моніторингу стало активне використання криптовалют, яка не має за собою центральних механізмів фінансового моніторингу та контролю, і ускладнює визначення легальності джерела отримання та призначення коштів на даних рахунках.

Узагальнюючи, основні загрози в сучасній системі фінансового моніторингу, представлено на рис.3.3.

Рис.3.3. Основні загрози в сучасній системі фінансового моніторингу

Джерело: складено автором за даними [14-17]

Поряд із безпосередніми проблемами, які на сьогоднішній день чинять прямий негативний вплив на систему фінансового моніторингу, існують і перешкоди, які можуть сповільнювати чи перешкоджати нормальній реалізації ключових механізмів фінансового моніторингу. Так, основні перешкоди перед сучасною системою фінансового моніторингу, представлено на рис.3.4.

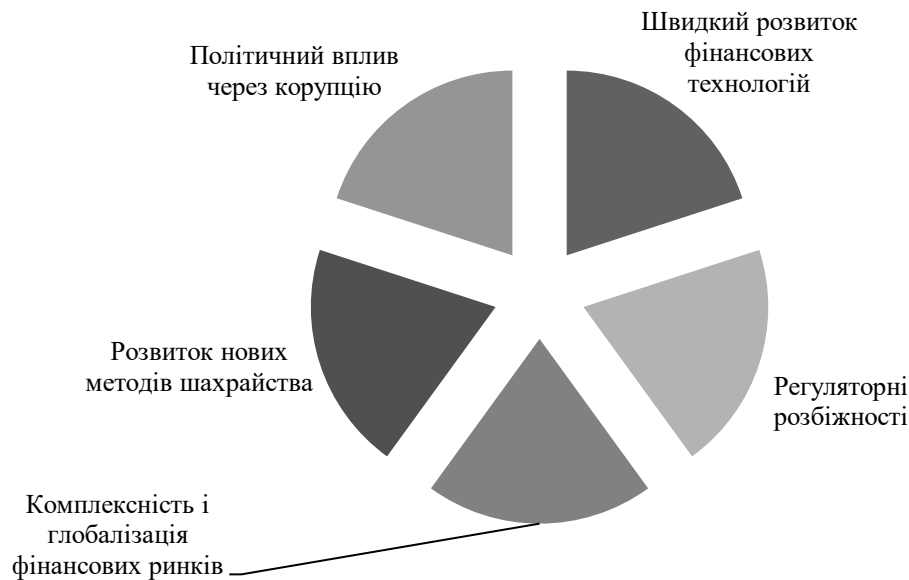

Рис.3.4. Основні перешкоди перед сучасною системою фінансового моніторингу

Джерело: складено автором за даними [42-45]

При цьому на сьогоднішній день одною з найбільш складних та комплексних перешкод вважається недосконалість сучасної законодавчої бази щодо проведення та забезпечення фінансового моніторингу. Так, більшість науковців зазначають, що критичним на сьогоднішній день є часті розбіжності в законодавчому забезпеченні під час реалізації фінансового моніторингу на практиці. Такі розбіжності часто призводять до двоякого трактування правил та норм, і таким чином відкривають вікно можливостей для порушників уникнути відповідальності і здійснювати протиправні дії у так званому «сірому полі» законодавства. При цьому варто зазначити, що розбіжності можуть мати міжнародний рівень. Так, у вітчизняній практиці частини випадками є виникнення конфліктів на фоні неспівпадіння міжнародних та національних норм фінансового моніторингу.

Для систематизації та узагальнення всього вищевказаного, основні проблеми в забезпеченні економічної безпеки України, представлено на рис.3.5.

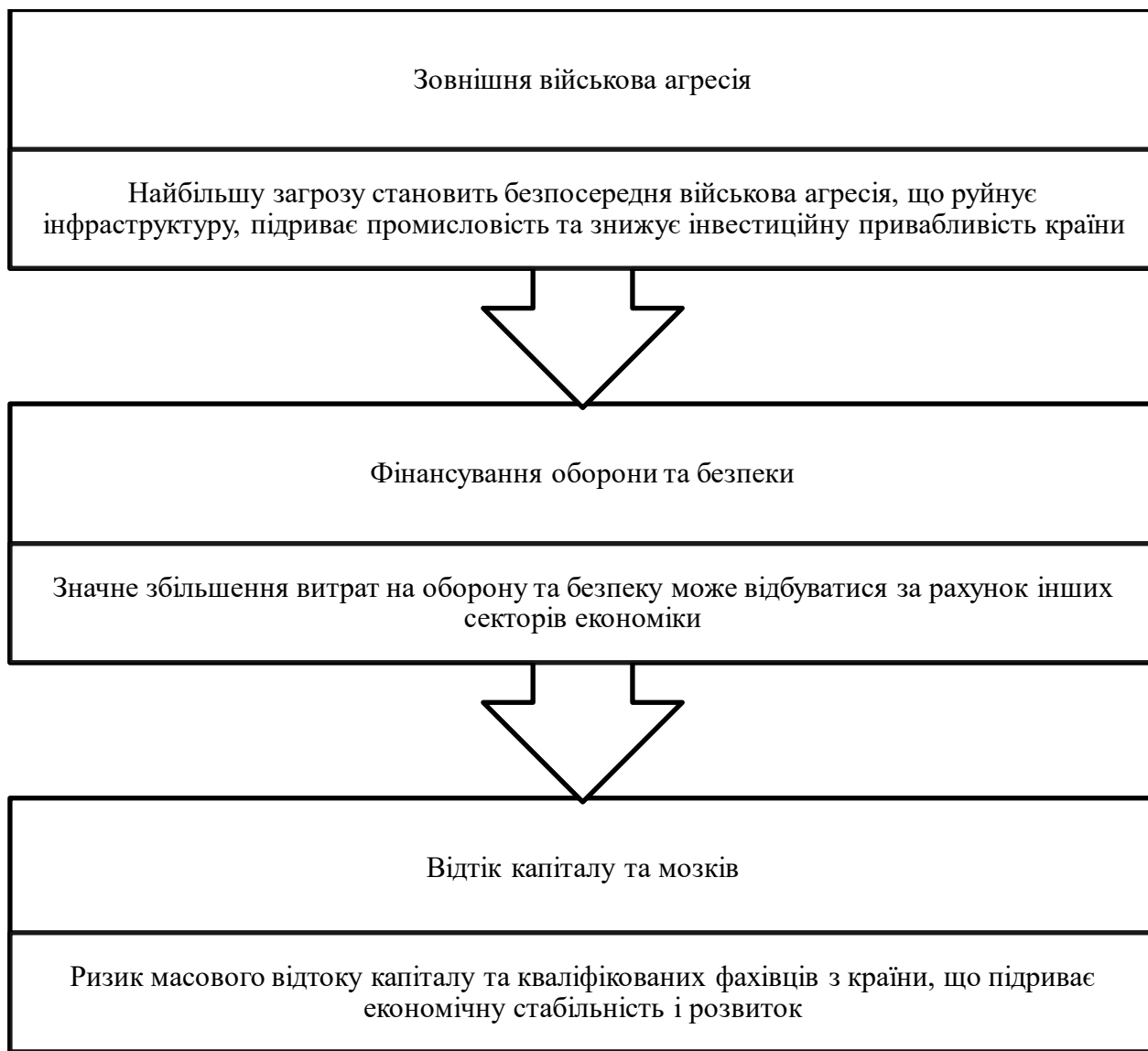

Рис.3.5. Основні проблеми в забезпеченні економічної безпеки України

Джерело: складено автором за даними [31-33]

Таким чином, сьогоднішня система фінансового моніторингу опинилась у складних внутрішніх та зовнішніх умовах. З одного боку, світовий розвиток інформаційних технологій та глобалізація зумовили посилений розвитку злочинних схем, що пов'язані з фінансами, при цьому в значній мірі ускладнивши виявлення і протидію цим протиправним діям. З іншого боку, зовнішня військова агресія також привнесла значні негативні наслідки, порушивши усталені ланцюги функціонування системи фінансового моніторингу. З огляду на таку значну кількість проблем та перешкод в сфері фінансового моніторингу, на сьогоднішній день існує нагальна потреба у

пошуку та впровадженні ефективних шляхів вдосконалення системи фінансового моніторингу.

3.3. Шляхи удосконалення роботи фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави

Вдосконалення роботи фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави є багатогранним завданням, яке потребує інтеграції передових технологій, нормативної бази та спільних зусиль різних зацікавлених сторін. Основний аспект цього поліпшення включає розширення можливостей аналізу даних. Використання аналізу великих даних та алгоритмів машинного навчання може значно підвищити точність та ефективність виявлення підозрілої фінансової діяльності. Ці технології дозволяють системі моніторингу обробляти величезні обсяги транзакційних даних у режимі реального часу, виявляючи закономірності, які можуть вказувати на відмивання грошей, шахрайство чи інші фінансові злочини [31-32].

Ще однією важливою галуззю є розробка та впровадження надійної нормативно-правової бази. Ця система має бути динамічною, адаптованою до мінливого характеру фінансових злочинів і має сприяти міжнародному співробітництву. Враховуючи, що фінансові злочини часто виходять за межі національних кордонів, міжнародне співробітництво має першорядне значення для відстеження транскордонних транзакцій та вирішення проблем, що створюються офшорними фінансовими центрами та податковими сховищами [33-35]. Крім того, життєво важливе значення має підвищення потенціалу людських ресурсів. Програми безперервного навчання та розвитку персоналу, що займається фінансовим моніторингом, можуть гарантувати, що вони добре оснащені новітніми знаннями та навичками, необхідними для ефективної боротьби з фінансовими злочинами [36-40].

Напрямки підвищення рівня економічної безпеки держави через розвиток фінансового моніторингу в країні, представлено на табл.3.3.

Таблиця 3.3

Напрямки підвищення рівня економічної безпеки держави через розвиток фінансового моніторингу

Напрямки	Сутність
Покращення нормативно-правової бази	Оновлення та зміцнення правової та нормативної бази, щоб йти в ногу з новими фінансовими інструментами, технологіями та тактикою, що розвивається, відмивання грошей та фінансування тероризму
Розширення міжнародного співробітництва	Покращення транскордонного співробітництва через спільні бази даних, спільні цільові групи та гармонізовану практику регулювання для боротьби з транснаціональними фінансовими злочинами
Нарощування потенціалу	Розвиток досвіду співробітників фінансового моніторингу за допомогою спеціалізованого навчання, семінарів та постійного професійного розвитку
Заходи прозорості	Реалізація політики, що підвищує прозорість, як-от публічне розкриття інформації про бенефіціарну власність та посилення міжнародних стандартів корпоративної прозорості
Оновлення методів забезпечення відповідності	Постійний перегляд методів забезпечення відповідності найвищим міжнародним стандартам та реагування на результати внутрішнього аудиту та перевірок з боку регулюючих органів

Джерело: складено автором за даними [10-13]

З огляду на те, що сам по собі фінансовий моніторинг в значній мірі залежить від людського фактору, питання підвищення ефективного останнього не може не включати процеси удосконалення кадрового забезпечення системи фінансового моніторингу. В цьому контексті важливим є формувати внутрішні стимули до вдосконалення власної діяльності, влаштовуючи тренінги та формуючи ефективні комунікації всередині колективу на з управлінським складом. При цьому важливо продемонструвати працівникам вектори їх кар'єрного росту та зацікавити у виконання власних обов'язків та вищому рівні.

Поряд із вдосконаленням кадрового потенціалу, важливим також звертати увагу на безпосереднє поліпшення результативності фінансового моніторингу. Одним з важливих шляхів покращення ефективності даної сфери є активізація співпраці з міжнародними органами фінансового моніторингу, які вже мають в арсеналі дієві методи ідентифікації фінансових правопорушень та боротьби з ними. В цьому контексті не менш важливою є формування ефективної комунікації державного та приватного сектору в контексті формування культури відповідального ведення бізнесу та прозорості реалізації механізмів фінансового моніторингу. В кінцевому варто зазначити, що ключовим елементом в підвищенні ефективності системи фінансового моніторингу на сьогоднішній день є удосконалення існуючої програмної та технічної інфраструктури, що буде розглянуто нижче. Так, представимо основні шляхи підвищення результативності фінансового моніторингу:

1. Вдосконалення звітності про підозрілі операції. Спрощення та оптимізація процесів подання звітів про підозрілі діяльності для забезпечення своєчасного реагування.

2. Підвищення ефективності аудиту та внутрішнього контролю. Регулярні перевірки і внутрішні аудити діяльності, щоб виявити слабкі місця у системах моніторингу і швидко їх виправляти.

3. Покращення правоохоронної підтримки та роботи. Забезпечення ефективного виконання законів, включаючи належне розслідування і переслідування фінансових злочинів.

Як уже було зазначено, врахування фактору цифровізації, є невід'ємною частиною процесів удосконалення системи фінансового моніторингу. Це зумовлено тим, що на сьогоднішній день велика кількість фінансових правопорушень проходять в цифровій сфері і часто попросту не можуть бути помічені застарілими та статичними механізмами фінансового моніторингу, який орієнтований на усталені форми фінансових правопорушень. В цьому контексті важливим є адаптація усталених систем

фінансового моніторингу до використання нових програмних забезпечень, а також створення шляхів інтеграції різних видів програмного забезпечення для єдності та сумісності баз даних. Окрім того, критичним напрямком в цьому контексті є використання сучасного технічного забезпечення для можливості оперативної обробки великих масивів даних. Напрямки покращення цифровізації фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави, представлено на рис.3.6.

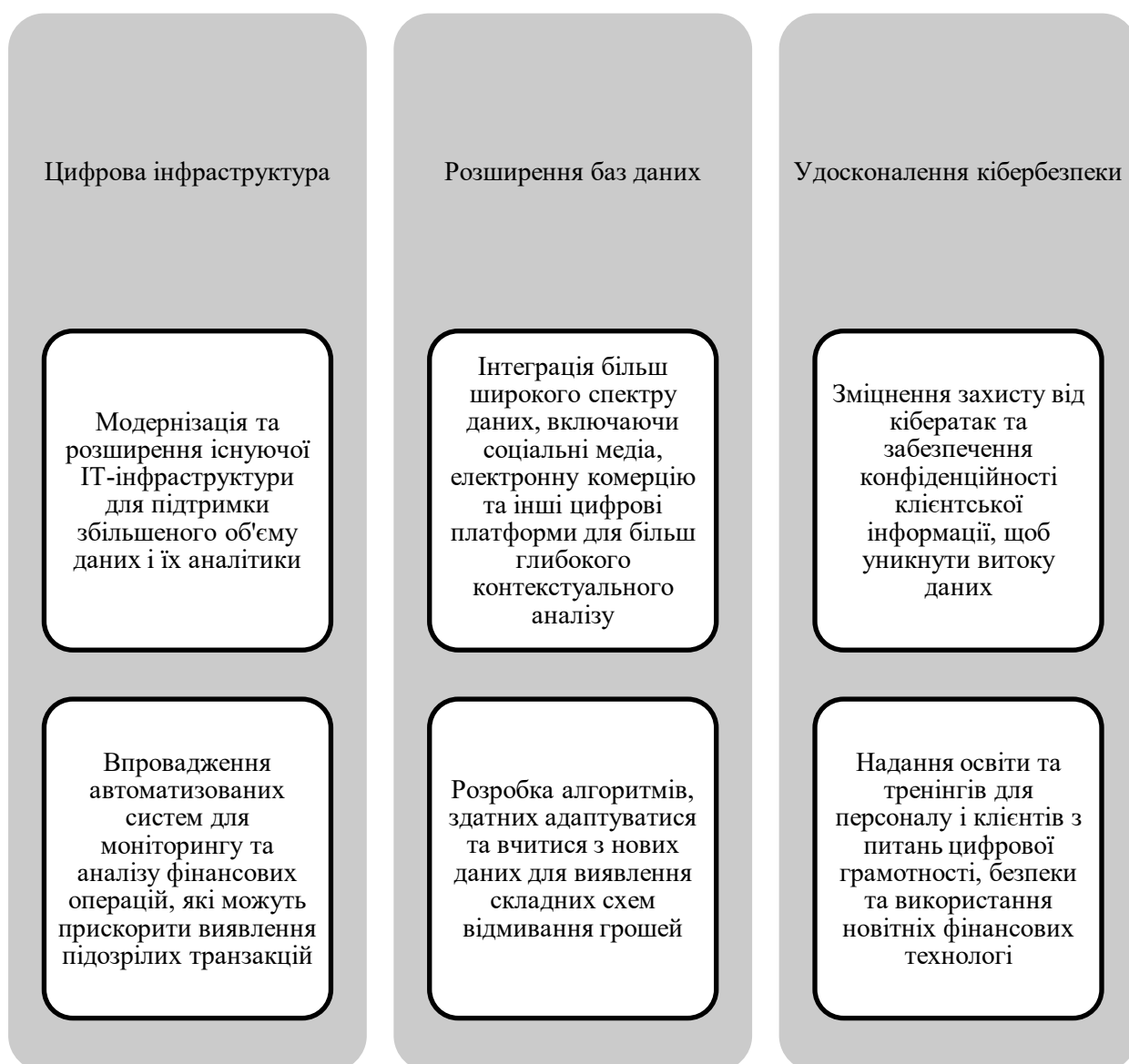

Рис.3.6. Напрямки покращення цифровізації фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави

Джерело: складено автором за даними [16]

Важливо розуміти, що фінансовий моніторинг відіграє ключову роль у виявленні ризиків, пов'язаних із фінансовими транзакціями та ринковими операціями. Рекомендуємо щоб фінансовий моніторинг завжди використовував передову і провідну аналітику даних для прийняття ефективних рішень.

Таким чином, на сьогоднішній день існує декілька векторів покращення сучасної системи фінансового моніторингу. Перш за все, ключовим вектором є удосконалення існуючих механізмів та заходів перевірки в питаннях цифровізації та автоматизації останніх. Так, повноцінна модернізація існуючого та часто застарілого інформаційно-комунікаційного забезпечення системи фінансового моніторингу дасть можливість більш оперативно та ефективно проводити фінансовий аудит та виявляти правопорушення в цій сфері. Окрім того, не менш важливими векторами в даній сфері є поліпшення взаємодії між державним та приватним сектором, а також впровадження системи ефективної законодавчої підтримки системи фінансового моніторингу.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

За результатами визначення основних напрямків удосконалення функціонування фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави, можна зробити наступні висновки:

1. Визначено, що дослідивши існуючий досвід різних країн світу в сфері фінансового моніторингу, на сьогоднішній день найбільш ефективні системи державного моніторингу включають в себе заходи як контролю та елімінації фінансових правопорушень, так і володіють потужною системою превентивних заходів, які містять в собі не лише обмежуючі заходи, але і заходи щодо стимулювання правомірної діяльності з боку об'єктів фінансового моніторингу.

2. Встановлено, що на сьогоднішній день одною з найбільш складних та комплексних перешкод вважається недосконалість сучасної законодавчої бази щодо проведення та забезпечення фінансового моніторингу. Так, більшість науковців зазначають, що критичним на сьогоднішній день є часті розбіжності в законодавчому забезпеченню під час реалізації фінансового моніторингу на практиці.

3. Охарактеризовано, що важливим є адаптація усталених систем фінансового моніторингу до використання нових програмних забезпечень, а також створення шляхів інтеграції різних видів програмного забезпечення для єдності та сумісності баз даних. Окрім того, критичним напрямком в цьому контексті є використання сучасного технічного забезпечення для можливості оперативної обробки великих масивів даних.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження на тему «Роль фінансового моніторингу у забезпеченні економічної безпеки держави», можна зробити наступні висновки:

1. Виділено функції системи фінансового моніторингу. Визначено, що фінансовий моніторинг виступає важливим фактором збереження економічної цілісності країни в умовах значної зовнішньої та внутрішньої нестабільності. Фінансова розвідка та моніторинг стали невід'ємною частиною сучасної держави, з огляду на визначну роль процесів протидії та превенції легалізації доходів, які були отримані злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. Представлено принципи забезпечення економічної безпеки держави. Виділено завдання сучасної системи економічної безпеки держави. В цьому контексті важливою складовою системи фінансового моніторингу є можливість оперативної адаптації до появи нових форм та методів реалізації та укриття фінансових правопорушень. Виділено ключові засади забезпечення економічної безпеки держави. Охарактеризовано в ході дослідження ключових характеризуючих ознак та елементів системи фінансового моніторингу, що сучасна структура даної системи є складною та поліаспектною. Її реалізація базується на ряді принципів та функцій, які включають в себе не лише виявлення та оперативну протидію фінансовим правопорушенням, але і формування таких управлінських рішень, які б дали можливість превентувати появу фінансових правопорушень у майбутньому. Визначено цілі механізму забезпечення економічної безпеки держави. Встановлено, що сучасна категорія економічної безпеки держави є складною та комплексною системою, яка складається з великого числа взаємопов'язаних та комплементарних між собою елементів. При цьому рівень економічної безпеки в рівній мірі залежить від кожної складової економічної безпеки держави.

2. Визначено, що сучасна система фінансового моніторингу в Україні переосмислила своє значення і тепер розуміє, що від її ефективного

функціонування суттєво залежить рівень економічної безпеки держави. Це покладено на державні органи й структури, які мають ресурс, інструменти й механізми як не допустити, щоб фінансові злочини зі сторони російської держави нашкодили нашій перемозі. Представлено характерні схеми фінансових злочинів в Україні. Визначено особливості впливу фінансового моніторингу на забезпечення економічної безпеки України. Встановлено, що важливо розуміти яке стратегічне бачення сучасної системи фінансового моніторингу в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану. Представлено схеми з фінансування війни, тероризму чи сепаратизму, що використовує країна-агресор проти України. Перш за все це стосується налагодження безперервного аналізу фінансових операцій таким чином, щоб не допустити вчинення фінансового злочину та налагодження такої координації між органами державної влади, щоб процес був цілісним й комплексним. Стратегічний орієнтир при цьому полягає в тому, що не допустити щоб жодна із схем не змогла нашкодити національній фінансовій системі й призвести до зниження рівня економічної безпеки держави.

3. Представлено ключові засади роботи фінансового моніторингу у світі, що слід врахувати. Встановлено, що на сьогоднішній день одною з найбільш складних та комплексних перешкод вважається недосконалість сучасної законодавчої бази щодо проведення та забезпечення фінансового моніторингу. Так, більшість науковців зазначають, що критичним на сьогоднішній день є часті розбіжності в законодавчому забезпеченні під час реалізації фінансового моніторингу на практиці. Виділено основні проблеми в забезпеченні економічної безпеки України. Представлено шляхи підвищення результативності фінансового моніторингу. Визначено напрямки покращення цифровізації фінансового моніторингу в системі забезпечення економічної безпеки держави. Охарактеризовано, що важливим є адаптація усталених систем фінансового моніторингу до використання нових програмних забезпечень, а також створення шляхів інтеграції різних видів програмного забезпечення для єдності та сумісності баз даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія. К.: КНТЕУ, 2004. 759 с.
2. Бисага К.В. Фінансовий моніторинг і схеми «відмивання коштів» публічними особами в Україні. *Університетські наукові записки*. 2015. № 4. С. 158-169.
3. Борисенко О.П., Чернокалова К.О. Комунікація як інструмент державного управління: сучасні тенденції. Механізми публічного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2 (25). С. 58-62.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
5. Буткевич С.А. Відмивання грошей і корупція: актуальні проблеми протидії та шляхи їх вирішення. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2012. № 2. С. 88-97.
6. Бучко М.Б. Сучасна корислива економічна злочинність та заходи її попередження: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право»; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т внутр. спр. Х., 2002. 24 с.
7. Буяджи С.А. Тенденції розвитку правового регулювання боротьби з кіберзлочинністю в Україні. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету "Одеська юридична академія"*. 2017. Вип. 2. С. 21-32.
8. Вавриш А.В. Запобігання злочинам проти власності у сфері будівництва: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2018. 259 с.
9. Ващенко О.М. Фінансово-економічний механізм національної системи протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.08. Суми, 2011. 195 с.

10. Веклич В.О. Публічна політика щодо запобігання та боротьби з корупцією в Україні: визначення. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки"*. 2017. № 4. С. 7-11.
11. Височанський М.Р. Механізми державного регулювання сфери економічної безпеки України: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ упр.: 25.00.02; МАУП. Київ, 2021. 23 с.
12. Волюйко О., Дручек О. Поняття правоохоронної діяльності та правоохоронних органів у світлі концепції національної безпеки України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 95-100.
13. Глущенко О. О. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід: монографія. К. : УБС НБУ, 2014. 386 с.
14. Гарасимів Т.З. Економічна злочинність як органічна складова буття соціуму. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 2. С. 127-135.
15. Грабовський Л.А. Протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, як складова забезпечення економічної безпеки України. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 1-2. С. 200-205.
16. Гейц О.О. Публічно-правовий механізм протидії корупції в Україні: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук (д-ра філософії): 12.00.07; МВС України, Дніпропетр. нац. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2019. 305 с.
17. Гужій С. Г., Ключке С. М., Кірсанов В. М. Протидія легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму: навч. посіб. К. «Такі справи». 2008. 560 с.
18. Голота Н.П. Інформаційно-правове забезпечення антикорупційної діяльності в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07; Терноп. нац. екон. ун-т. Тернопіль, 2020. 216 с.
19. Грицишен Д.О. Державна політика в сфері запобігання та протидії економічній злочинності: монографія. Житомир: Вид. О.О. Євенок, 2020. 384 с.

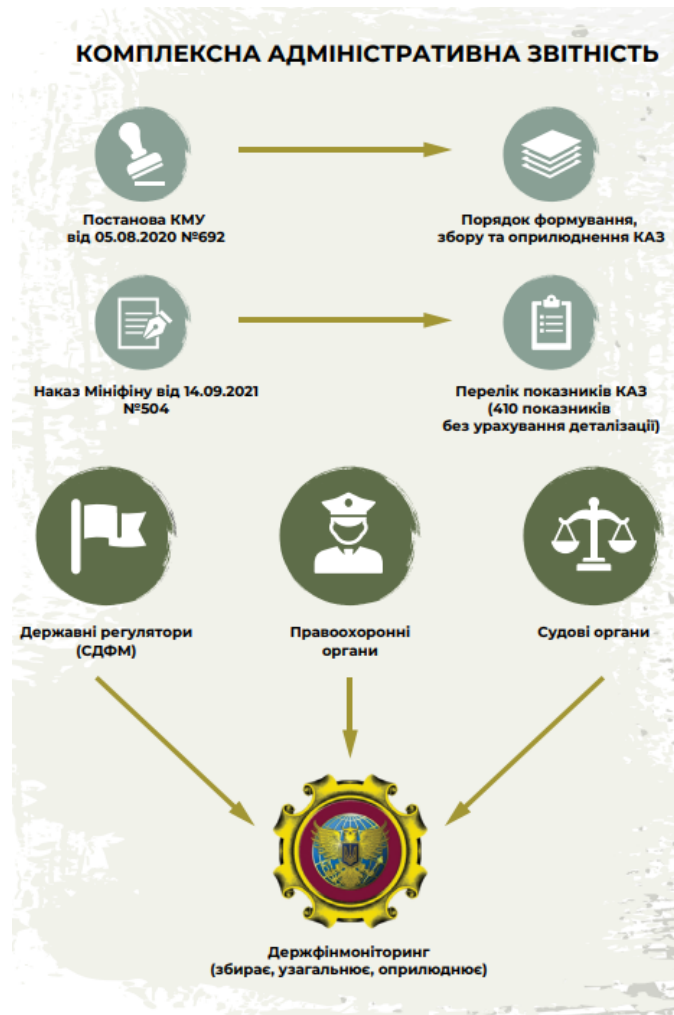
- 20.Грицишен Д.О. Еколого-економічний аналіз в забезпечення сталого розвитку як пріоритетного напрямку державної політики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 10. С. 50-57.
- 21.Грицишен Д.О. Економічна злочинність як загроза державній безпеці: сутність та засоби протидії. *Наукові праці МАУП*. 2020. С. 74-86.
- 22.Грицишен Д.О. Засоби протидії економічній злочинності як загрози державній безпеці. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю*, 21 грудня 2020 р. 21 січня 2021 р. Полтава: НУПП. 2020. 195 с.
- 23.Державна служба фінансового моніторингу України. Методичні рекомендації щодо виявлення та ідентифікації публічних діячів та забезпечення проведення їх фінансових операцій. Київ, 2022. 80 с.
- 24.Державна служба фінансового моніторингу України. Звіт про діяльність: <https://fiu.gov.ua/>
- 25.Дикий А.П. Симптоми проблеми гарантування економічної безпеки держави в контексті запобігання та протидії економічній злочинності. *БізнесІнформ*. 2022. № 12. С. 6–16.
- 26.Дикий А.П. Трансформація діяльності органів центральної виконавчої влади, що реалізують державну політику в сфері запобігання та протидії економічній злочинності. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія «Економіка і управління». 2022. Том 33 (72). № 1. С. 60–68.
- 27.Дикий А.П. Якість життя як наслідок економічної злочинності. Аналіз тенденцій розвитку економіки, фінансів, управління та права: *збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Біла Церква, 29 березня 2023 р.). Біла Церква: ЦФЕНД, 2023. 75 с. С. 8–12.
- 28.Дикий А.П., Барановська Т.В. Методологія формування та реалізації державної політики запобігання та протидії економічній злочинності в

- системі гарантування економічної безпеки держави. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 2 (16). С. 148–168.
29. Дмитрієв Ю.В. Причини виникнення корупційних ризиків у системі державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 4. С. 92–95.
 30. Драгомирецька Н.М., Кандагура К.С., Букач А.В. Комунікативна діяльність в державному управлінні: навч. посіб. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2017. 180 с.
 31. Драчов Є.В. Сутність та функції комунікації в системі державного управління. *Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління»*. 2014. № 3. С. 159–167.
 32. Євдокимов В.В. Державна політика в сфері правоохоронної діяльності: монографія. Житомир: ФОП О.О. Євенок. 2021. 300 с.
 33. Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Горай О.С. Інформаційна модель управління господарською діяльністю в умовах бойових дій та окупації державних територій: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2018. 200 с.
 34. Жорж А.Ж. Стратегія мінімізації корупційних ризиків в системі забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання: дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 21.04.02; Харк. нац. ун-т міськ. госп. ім. О.М. Бекетова. Харків, 2019. 90 с.
 35. Кальман О.Г. Злочинність у сфері економіки України: теоретичні та прикладні проблеми попередження: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2004. 48 с.
 36. Куришко О.О. Національна система фінансового моніторингу в Україні : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.08. Суми, 2013. 258 с.
 37. Пестовська З.С., Гудзь Н.І. Сучасні аспекти організації банками фінансового моніторингу. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6 (62). Ч. 2. С. 118–125.
 38. Халін О.В. Розслідування (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Запоріжжя, 2017. 236 с.

- 39.Шевченко М.В. Взаємозв'язок корупції та відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом, як передумова для адміністративно-правових заходів запобігання та протидії відмиванню корупційних доходів. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 146-150.
- 40.Шевченко М.В. Перспективи охоплення публічних службовців без статусу публічного діяча спеціальними заходами запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, що застосовуються до публічних діячів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 35. С. 95-97.
- 41.Zhyvko, Z., Gorban, I., Marushko, N., Korzh, M., & Korogod, N. Human Capital Management Under the Conditions of the Postmodern Society in the Context of Ensuring the Economic Safety of the Enterprise. *Postmodern Openings*, 12(1), 2021, 267-283.
- 42.Kolisnichenko, R., Tsumariiev, M., Melnyk, N., Gorban, I., & Marushko, N. (2022). Philosophical and Legal Essence of Control in Terms of Ensuring National Security. *WISDOM*, 23(3), 254–261.
- 43.Lezgovko, A. Financial reinsurance: the effective tool of insurance company's stability management. *Business: Theory and Practice*, 8(2), 2007, 112-118.
- 44.Rushchyshyn, N., Medynska, T., Nikonenko, U., Kostak, Z., & Ivanova, R. Regulatory and legal component in ensuring state's financial security. *Business: Theory and Practice*, 22(2), 2021, 232-240.

ДОДАТОК А

Схема комплексної адміністративної звітності роботи Держфінмоніторингу України

ДОДАТОК Б

Схема негативного впливу дій російської федерації на забезпечення економічної безпеки і стійкості фінансових систем

